

Flemingsbergs bibliotek

– i ständig utveckling

Lena Lundgren

Regionbibliotek
Stockholm

**Regionbibliotek
Stockholms
skriftserie 6**

**HUDDINGE
KOMMUN**

Flemingsbergs bibliotek – i ständig utveckling

Lena Lundgren

Regionbibliotek Stockholm

Lena Lundgren
Flemingsbergs bibliotek – i ständig utveckling

Regionbibliotek Stockholms skriftserie 6

© Regionbibliotek Stockholm och Lena Lundgren 2011
ISBN 978-91-978490-8-1

Bilderna tillhör Huddinge kommun.
Fotograf, om ej annat anges: Thomas Henrikson
Omslagsbilden visar Språkväggen på Flemingsbergs bibliotek.

Layout: Maria Rodrick Nordström
Tryckeri: EO Grafiska

Skriften kan beställas från Regionbibliotek Stockholm,
regionbiblioteket@stockholm.se
www.regionbiblioteket.stockholm.se

Innehåll

Förord	7
Flemingsbergs bibliotek - i ständig utveckling	9
Teorier	11
Material	15
Färgstarka Flemingsberg	17
Biblioteket	19
Styrdokument	25
Projekt	27
Referensarbete för barn och Barn frågor	27
Blommanpengarna	29
Storstadssatsningen	29
Frirummet	30
Medieplanering	31
KOLLA-projektet	33
Bästa språken	34
Frågeinsamling 2009	37
Läskontraktet	41
Tvinning – observationer och kollegial granskning	42
Utveckling och förändring	45
Mål och strategier	49
Hinder	53
Möjligheter och framgångsfaktorer	55

Utvecklingsarbete som organisationskultur	67
Bibliotek i mångspråkiga samhällen	79
Litteratur	82

Förord

Nya och stora bibliotek får ofta uppmärksamhet i medierna och i biblioteksdebatten men det dagliga, oglamorösa arbetet på mindre bibliotek, bibliotek som bygger sitt existensberättigande på att ständigt vara relevanta för människorna i sitt upptagningsområde, uppmärksammas sällan. Många bibliotek i mångspråkiga områden spelar en särskilt viktig roll i närsamhället, vilket jag konstaterade i min utvärdering av projektet ”Språk som rikedom” på Fisksätra bibliotek (redovisad i *Språk som rikedom – en möjlighet för Fisksätra – en utmaning för Nacka kommun* 2008). Att även uppmärksamma sådana bibliotek, och inspireras och dra lärdom av dem, är angeläget.

Flemingsbergs bibliotek är ett kommunaldels/områdesbibliotek i Huddinge kommun. Jag har följt biblioteket under tjugo år som konsulent/utvecklingsledare vid Regionbibliotek Stockholm och sett hur det har förändrats och utvecklats. Idén att beskriva biblioteket och dess verksamhet för och med barnen under denna period har mognat successivt.

1996-1997 byggde jag på min ”gamla” bibliotekarieutbildning med en magisterutbildning vid Bibliotekshögskolan i Borås och gjorde då en undersökning av vilka frågor barnen ställde på biblioteken i Flemingsberg och Täby. Den redovisades i magisteruppsatsen *Biblioteken och barns kunskapande – en undersökning av referensarbetet på två barn- och ungdomsavdelningar* (1997). Undersökningen följdes upp av ett projekt, där biblioteken utvecklade sitt referensarbete för barnen och det beskrivs i boken *Barn frågor – kan biblioteket svara?* (2000). Därefter har jag återkommit och gjort mindre studier på Flemingsbergs bibliotek. Jag har genomfört undersökningar på flera bibliotek i Stockholms län men det är biblioteket i Flemingsberg som jag har

återkommit till vid flest tillfällen. Jag tycker att det är en viktig uppgift att utnyttja den kunskap jag har för en dokumentation av ett ”vanligt” biblioteks verksamhet. Flemingsbergs bibliotek är ett ”vanligt” bibliotek men också ovanligt bland annat på så sätt, att där under dessa år har pågått en ständigt utvecklingsarbete, vilket jag gärna vill lyfta fram.

I denna rapport har jag naturligtvis behövt hjälp av bibliotekspersonalen, som har varierat under åren men med Karin Andréasson som enhetschef. Jag tackar Karin Andréasson och övriga bibliotekarier som har arbetat och nu arbetar på Flemingsbergs bibliotek för att de har släppt in mig i sin verksamhet och försett mig med material, för att de har velat delta i mina undersökningar, för att de tålmodigt har svarat på mina frågor, för att jag har fått inblick i de faktorer inom och utom biblioteket som påverkar verksamheten och för deras beredvillighet att delta i diskussionen om hur ett bibliotek ständigt kan utvecklas. Det har varit mycket intressant att följa biblioteket genom åren och jag har haft stort utbyte av våra diskussioner. Ett tack också till Nick Jones, bibliotekschef i Huddinge, och till mina tidigare kolleger vid Regionbibliotek Stockholm, Malin Ögland och Krister Hansson, som har bidragit med värdefulla synpunkter. Huddinge kommun har stött utgivningen.

Stockholm i oktober 2011

Lena Lundgren

Flemingsbergs bibliotek - i ständig utveckling

Det är ont om studier av folkbibliotek som löper över en längre tid. Det finns en del monografier om bibliotek, där Ingrid Atlestams m.fl. om Göteborgs stadsbibliotek *Fullbokat – Göteborgs folkbibliotek 1862-1997* (1997) är den mest genomarbetade och omfattande. Ingrid Atlestam och Lisbeth Stenberg har också dokumenterat och utförligt beskrivit Redbergslids och Majoranas bibliotek (i Göteborg) i *Männens bibliotek – en kvinnosak* (2003) och det finns en del historiker om enskilda folkbibliotek, ofta de större och utgivna i samband med jubileer. Uppsatser och artiklar finns också men är inte samlade och förtecknade och mycket återstår att göra när det gäller dokumentationen av bibliotekens verksamhet. Förutom regelrätta historiker saknas även uppföljande studier av olika delområden, exempelvis barnverksamheten. Harriette Söderbloms *Ska vi gå till bibblan? – Stockholms stadsbiblioteks barnavdelningar under 50 år* (2002) är den enda monografien om ett folkbiblioteks barnverksamhet. (Jag har

dock inga ambitioner eller resurser att genomföra så omfattande studier som Ingrid Atlestam och Harriette Söderblom.) Den inventering av lokala historiker och dokumentationer som nu görs i Biblioteksmuseets regi kommer att underlätta kommande forskningsprojekt, men medvetenheten på biblioteken om vikten av dokumentation måste höjas och frågan om var och hur materialet ska förtecknas och sparas måste lösas.

Utveckling är nödvändig för att en verksamhet ska upplevas som angelägen och vara efterfrågad och inte bli obsolet och åsidosatt. Det är utvecklingsarbetet inom barnbiblioteksverksamheten på Flemingsbergs bibliotek som står i fokus för denna studie. Jag har utgått från frågorna: Hur har biblioteket utvecklats under de senaste tjugo åren? Vilka faktorer inom och utom biblioteket har påverkat verksamheten? Hur kan ett bibliotek bedriva ett ständigt förändrings- och utvecklingsarbete? Utifrån en beskrivning av de viktigaste projekten som Flemingsbergs bibliotek har deltagit i, diskuterar jag utvecklingsarbetet och de faktorer som möjliggör eller försvårar det, i verksamheten och i ett teoretiskt perspektiv. Jag har ett intryck av att biblioteket ovanligt systematiskt utvecklar sitt arbete men eftersom inga motsvarande studier, så vitt jag vet, har gjorts av andra bibliotek vet jag inte om det faktiskt är så. Den här beskrivningen kan förhoppningsvis bli en utgångspunkt för jämförande studier.

Teorier

Inom biblioteksforskningen är vi än så länge i huvudsak beroende av teorier från andra fält. Jag försöker förankra mina iakttagelser i några, andra kunde säkert också väljas. Mats Alvesson och Stefan Sveningsson vid Ekonomihögskolan vid Lunds universitet tar i boken *Förändringsarbete i organisationer – om att utveckla företagskulturer* (2008) upp hur förändringsarbete går till och vilka utmaningar och hinder som finns. Deras fallstudie handlar huvudsakligen om organisatoriska förändringar och ligger utanför den frågeställning som jag har i denna skrift men den teoretiska ramen gäller förändringsarbete överhuvudtaget.¹ Författarna menar att ”kultur” (i företagskultur eller organisationskultur) innebär att individer tolkar något på ett likartat sätt. Mot bakgrund av internationell forskning reflekterar de över vilka uttryck denna kultur tar sig i en organisation och vilka möjligheter det finns att påverka den. Alvessons och Sveningssons slutsatser är att förändringsarbete är mycket mera komplext än det brukar framställas (av exempelvis konsulter). De varnar för överdriven betoning av planering och design och lyfter fram vikten av att ”konstruera mening” bl.a. genom olika former av samtal i organisationen. En viktig aspekt på förändringsarbete är enligt forskarna tiden, att ”man inte kan förstå förändring bara genom en ögonblicksbild” (Alvesson & Sveningsson 2008, s.13), och de poängterar vikten av longitudinella perspektiv. De menar också att man bör intressera sig för vad som händer även under förändringsprocessen, inte bara beskriva och/eller mäta början och slutet av den utveckling man vill undersöka. Jag vill försöka beskriva kontinuiteten i förändringsarbetet på Flemingsbergs bibliotek, hur insatserna har utvecklats ur varandra.

1. Alvesson och Sveningsson skiljer såvitt jag kan förstå inte på utvecklings- och förändringsarbete, vilket jag gör. Se s. 45.

Som vi ska se har personalen på biblioteket en uttalad ambition att dokumentera sitt arbete, fortbilda sig och diskutera inte bara det dagliga arbetet utan även teoretiska frågor. Under 2009 och 2010 anordnade Regionbibliotek Stockholm och Karolinska Institutets Universitetsbibliotek två kurser i evidensbaserat arbete, ”Definitely, maybe or Do the right thing”. Kurserna och evidensbaserat arbete i en bibliotekskontext presenteras av kursledarna David Herron, Lotta Åstrand och Malin Ögland i en skrift med samma titel. Ofta används akronymen EBLIP (Evidence Based Library and Information Practice) och definitionen

”... ett arbetssätt inom biblioteks- och informationsverksamhet som förordar insamling, tolkning, och integration av giltiga, viktiga och tillämpbara, användarrapporterade, av bibliotekarier observerade och forskningsbaserad evidens. Bästa tillgängliga evidens, anpassade efter användarnas behov och preferenser, används för att öka kvaliteten hos professionella bedömningar...” (Booth 2006, enl. Ögland, Åstrand & Herron 2011)

Evidensbaserat arbete kan mera kortfattat beskrivas som ”teoretiskt underbyggd bibliotekspraktik, reflekterande praxis eller forskningsanvändning i praktiken” (Ögland, Åstrand & Herron, 2011, s. 7). I det evidensbaserade arbetet söker man och utgår ifrån forskares teorier, gör egna undersökningar och testar relevansen. Arbetet på Flemingbergs bibliotek har inslag av evidensbaserat arbete och Karin Andréasson deltog i en av kurserna.²

Aktionsforskning innebär att man systematiskt prövar något för att förändra en verksamhet. Den ligger nära evidensbaserat arbete men förutsätter att en forskare deltar i förändringsarbetet. Antologin *Aktionsforskning i praktiken* (2004) ger intressanta

2. För den som vill veta mera om EBLIP finns också en artikel i *Dansk Biblioteksforskning* 2010:2/3 av Lotta Haglund vid Karolinska Institutets Universitetsbibliotek.

infallsvinklar på strukturen i förändringsarbetet på Flemingsbergs bibliotek. Särskilt gäller det Karin Rönnermans inledande kapitel *Vad är aktionsforskning?* och Åsa Söderströms avsnitt om kompetensutveckling. Rönnerman betonar praktikerns rätt att formulera problem, ett ”bottom-up-perspektiv”, vilket också öppnar för andra val av metoder och tolkningar än forskarens, exempelvis självreflektion, som är en metod som inte den utomstående forskaren kan använda. ”Aktionsforskning kan därför vara attraktivt för praktiker eller praktiskt inriktade forskare då den representerar ett angreppssätt som i grunden har en praktisk och problemlösande inriktning” (ibid. s. 16). Hon framhåller vikten av att ändå skapa distans till det man väljer att undersöka och framhåller dagboksskrivande och observationer som särskilt användbara metoder. De hjälper praktikern att ”upptäcka” den egna praktiken (ibid. s. 21). Söderström använder begreppet ”aktionslärande” för ett förhållningssätt som innebär en nyfikenhet på vardagliga problem, som man undersöker och gör något åt tillsammans med andra.

I min utvärdering av projektet ”Språk som rikedom” i Fisksätra provade jag Joacim Hanssons essä *Det lokala folkbiblioteket – förändringar under hundra år* (2005) som analysverktyg och fann den mycket användbar. Hansson ringar in några faktorer som utmärker det lokalt förankrade biblioteket, som ”kombinationen av vardagsrelaterade aktiviteter och utnyttjande av beståndet på plats i biblioteket”, vilket är ”en huvuduppgift för folkbiblioteken i det senmoderna kunskapssamhället där förytligande och fragmentarisering blivit det enda möjliga för många människor i deras vardag” (Hansson 2005, s. 34). Flemingsbergs bibliotek har, liksom biblioteket i Fisksätra, som ambition att vara starkt lokalt förankrat och Hanssons skrift kommer därför att användas även här. Eftersom Fisksätra och Flemingsberg har stora socioekonomiska likheter kommer jag att redovisa några iakttagelser beträffande likheter och skillnader i bibliotekens

verksamhet, även om syftet med studierna har varit olika och några detaljerade jämförelser därför inte kan göras.

Material

För denna studie har jag använt mig av, förutom min allmänna kännedom om Flemingsbergs bibliotek, fakta från Huddinge kommuns hemsida samt en rad dokument, som *Biblioteksplan för Huddinge kommun 2011-2015* och verksamhetsplaner, liksom preliminära projektredovisningar och arbetsmaterial av olika slag, som förvaras i biblioteket. Ett särskilt värdefullt material som jag har fått tillgång till är de ”personliga verksamhetsberättelser” som varje anställd vid Flemingsbergs bibliotek har skrivit varje år sedan 2003. Jag har också fått ”pratmanus” från två föreläsningar som Elisabeth Möllersten och Karin Andréasson har hållit och använt två artiklar i Regionbibliotek Stockholms tidskrift *Länsnytt*. Jag har självfallet också utnyttjat min ovan nämnda magisteruppsats *Biblioteken och barns kunskapande* (1997) och projektrapporten *Barn frågor* (2000).

Utöver Karin Andréasson har jag också samtalat med övriga bibliotekarier, som fortfarande är anställda på biblioteket, Elisabeth Möllersten och Annelica Sjölin. Jag har intervjuat Lena Rolén, som var barnbibliotekarie i Flemingsberg åren 1988-2003, eftersom hon kan se biblioteket med en viss distans, samt den senast anställda bibliotekarien Julia Karlsson, eftersom det har varit intressant att få veta hur hon som ”ny” uppfattar verksamheten. Andrea Landström och Anna Strid, som har arbetat kortare perioder på biblioteket, förekommer också i materialet. Efter överenskommelse med bibliotekarierna har jag inte anonymiserat dem. Personalgruppen är liten, det är lätt att identifiera de enskilda individerna och de har inte haft något emot att jag använder deras namn. De inledande beskrivningarna av kommunen och biblioteket har skrivits tillsammans med Karin Andréasson och Elisabeth Möllersten. De har också faktagranskat texten.

Eftersom jag har följt biblioteket under så lång tid har jag lärt känna personalen, vilket är både en fördel och en nackdel. Jag har en god förförståelse som har underlättat mitt arbete men jag har försökt vara observant på att inte låta våra kontakter, som inte har varit personliga utan professionella, påverka min studie.

Foto: Huddinge kommun

Färgstarka Flemingsberg

Det första man ser när man som besökare kommer till Flemingsberg är det stora bostadsområdet Grantorp, som reser sig på en höjd med sina färgglada flerbostadshus, ritade av arkitekten Hans Matell och färgsatta av konstnären Gert Marcus. Grantorp utgör ett anslående blickfång från stationen Flemingsberg, där såväl pendeltåg som fjärrtåg passerar.

Flemingsberg är en kommundel i Huddinge kommun. Huddinge hade under åren 1986-2002 en kommundelsorganisation med starkt självstyre för kommundelarna. Organisationen är sedan dess åter centraliserad. Kommunen har ca 97 000 invånare varav nästan 15 000 bor i Flemingsberg (2010) och nästan 30 000 människor har sina arbetsplatser där. Området består av två delar, ett bostadsområde med huvudsakligen 8-14-vånings flerbostadshus från 1960- och 70-talen ("miljonprogrammet"), och en "kunskapsstad" med bl.a. Karolinska Institutet (KI Syd), Kungliga Tekniska Högskolan (KTH Syd), Karolinska Universitetssjukhuset Huddinge och Södertörns högskola. Områdena skiljs åt av Hälsovägen. På ena sidan ligger de nämnda institutionerna (och flera andra), på andra sidan ett mindre, kommersiellt centrum,

Flemingsbergs kyrka, vårdcentral och bostadsområdet Grantorp. I utkanten av området finns också villa- och radhusbebyggelse. Visättra, som ingår i bibliotekets upptagningsområde, ligger på andra sidan järnvägen. Flemingsberg har fyra skolor, varav en fristående, och fjorton förskolor, varav två fristående, samt två öppna förskolor och en språkskola, Huddinge Tal- och språkskola, som är en skola för barn med försenad eller avvikande språkutveckling.

Området har tidigare ansetts som ett problemområde. Arbetslösheten är högre än medeltalet i kommunen, folkhälsotalen och medelinkomsten är lägre. Ca 40 % av invånarna är födda utomlands och i skolan finns över 50 språk representerade. Flemingsberg har omfattats av nationella satsningar som "Blommanpengarna" (1995-1998) och "Storstadssatsningen" (1998-2004). Syftet med dessa insatser var att minska arbetslöshet och segregation och förbättra levnadsvillkoren i socialt utsatta områden. I början av 1990-talet myntades devisen "Färgstarka Flemingsberg", som syftade dels på husen, dels på befolkningen, som kommer från många olika länder. Området är mångfasetterat och en hel del människor har svårigheter av olika slag. Här finns, liksom i Fisksätra, många engagerade och positiva människor med en stark vilja att arbeta för framtiden.

Flemingsberg har nu som ledord "From Brains to Business". Kommunen planerar i samarbete med Botkyrka en kraftig satsning på Flemingsberg som "regional stadskärna" för Tullinge (i Botkyrka kommun), Grantorp, Visättra och Björnkulla. Ett program har tagits fram för utvecklingen av området fram till 2030. Programmet gäller i första hand "kunskapsstaden" med arbetsplatser, kommunikationer och bostäder men även Flemingsbergs kommersiella centrum ska utökas och förbättras. Den kommunala verksamheten är mindre berörd men kan på sikt komma att påverkas.

Biblioteket

I Flemingsbergs centrum finns sedan 1977 ett folkbibliotek. Biblioteket ligger mitt emot kyrkan med ingång från det centrala gångstråket. Biblioteket består av ett ljust, öppet rum med ett glasat grupprum, ett gemensamt arbetsrum för personalen, ett litet magasin och ett mindre personalrum, totalt ca 400 kvm. Närmast ingången finns tidningar och tidskrifter, läsplatser och utställnings- och samlingsyta. Barnavdelningen ligger i borte delen av biblioteket, vid en fönstervägg. Biblioteket har medier på ett 30-tal språk.

1992-1993 gjordes stora nedskärningar i bibliotekets budget p.g.a. kommunens ekonomiska svårigheter. Från början var det meningen att alla bibliotek utom huvudbiblioteket skulle läggas ner men detta ändrades till en halvering av bibliotekens resurser. 1993 installerades dessutom biblioteksdatasystemet Btj 2000. Ett

par år senare hade läget stabiliserats och bibliotekets personal kunde engagera sig i ”Barn frågor”-projektet. Åren 2000-2002 var biblioteket nedläggningshotat i omgångar. 2001 drogs inköpen av vuxenmedier ner och biblioteken i Huddinge kommun fick inget inköpsstöd från Kulturrådet för barnböcker p.g.a. neddraget medieanslag. Men detta varvades med ekonomiska satsningar, vilket gjorde verksamheten instabil. Under ”Storstads-satsningen” kunde biblioteket ändå påbörja ett utvecklingsarbete och 2000 startades projektet ”Läsa, skriva, skapa, växa” och 2002 ”Ett globalt bibliotek i ett lokalt samhälle”.

Under åren 1977-2000 var biblioteket ett integrerat folk- och skolbibliotek. I och med att Flemingsbergsskolan blev en fristående skola övergick biblioteket till att vara enbart folkbibliotek. 2001 inleddes en successiv renovering och upprustning med hjälp av Skeppstedt Drotz Arkitekter. Grunden för förnyelsen av biblioteket beskrivs i bibliotekets informationsbroschyr:

Biblioteket och kontoret med Medborgarservice är viktiga offentliga rum som skall förmedla och tillhandahålla den enorma skatt och kunskapskälla som litteraturen och det moderna mediasamhället erbjuder och vara en länk till andra samhällsfunktioner och institutioner. Vara en del av vårt mångfasetterade samhälle i samspel med sin omgivning. (Medborgarservice lades ner 2009. Min anm.)

Arkitekterna Kerstin Skeppstedt Drotz och Hans Drotz har aktivt deltagit i diskussionerna om vad ett ”lokalt bibliotek” kan vara och stått för det estetiska utförandet. De har inspirerats av husens färger och inredningen har färgsatts i starka kulörer mot gråa golv, väggar och tak. Bibliotekarierna vill att biblioteket ska vara ett vackert, öppet, demokratiskt rum och arkitekterna har tillsammans med dem förverkligat flera idéer, bl.a. idén om ”Språkväggen”. Samarbetet har fortsatt genom åren och Kerstin Skeppstedt Drotz har även formgivit de nya infopunkterna, som

inspirerats av Språkväggen. Konst köps in i samarbete med den konstansvariga kultursekreteraren och i taket hänger en skulptur, skapad för biblioteket av Gert Marcus. På en vägg på biblioteket visas information om konstnären och bilder på några av hans verk.

”Ett globalt bibliotek i ett lokalt samhälle” är bibliotekets ledord och frågan ”Hur bygger man på bästa sätt upp ett bibliotek i en kommun del, vars befolkning kommer från i stort sett hela världen?” har man burit med sig genom åren. På en vägg i grupprummet, Språkväggen, sitter ett rutnät med artikel 19 i *FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna* på olika språk:

Envar har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet för envar att utan ingripanden hysa åsikter och frihet att söka, mottaga och sprida upplysningar och tankar genom varje slags uttrycksmedel och utan hänsyn till gränser.

Bibliotekarierna beskriver själva sin basverksamhet för barnen:

Vi tror på att arbeta långsiktigt och på att det strävsamma vardagsarbetet är det som ger resultat. Barn och ungdom prioriteras i verksamheten. Vi är fyra bibliotekarier, varav tre är barnbibliotekarier. Informationen är alltid bemannad med minst en barnbibliotekarie, oftast två. Biblioteket har en välstrukturerad basverksamhet. På förmiddagarna kommer skolklasser på bokprat. Vi har 2-3 grupper varje förmiddag. Även förskolegrupper kommer då. Inom barnverksamheten prioriterar vi barn i mottagningsklasserna (för nyanlända barn, min anm.). Vi samarbetar även med områdets två öppna förskolor, t.ex. genom att medverka vid babycafé. Bibliotekarierna bistår även förskolor och skolor som vill bygga upp egna bestånd.

Man kan säga att Bokjuryn³ numera ingår i basarbetet. Skolklasser i alla åldrar deltar. Biblioteket började även tidigt att samarbeta med förskolan kring Bokjuryn. Bibliotekarierna besöker förskolan, barnen får rösta och utställningar har gjorts på biblioteket. Biblioteket ser Bokjuryn som ett sätt att göra barnen delaktiga och på sikt är detta en insats för demokratin.

Med denna bas som grund kan vi bygga på med större eller mindre projekt och satsningar av olika slag. Biblioteket är 2011 öppet för allmänheten 29 timmar per vecka. En förmiddag från 10, en kväll till 19. (E-post till mig 2011-09-15)

Sommarlovsboken är vanlig på biblioteken. På Flemingsbergs bibliotek får barnen ett litet häfte där de, förutom att skriva ner de fem böcker som de har läst, också kan skriva lite mera eller rita om böckerna. ”Vi anser att det viktigaste är mötet med barnen när de lämnar in häftet; vi försöker då ha tid att prata med dem om böckerna de har läst och hur de har upplevt läsningen.” Flera av kommunens bibliotek ordnar lovprogram där barnen själ-

³ Bokjuryn är en nationell omröstning om årets bästa böcker, se www.bokjuryn.se

va får vara aktiva och skapa något och dessa program samplaneras men man försöker också utgå från behoven i de olika områdena. Flemingsbergs bibliotek har en lång tradition av tävlingar under skolloven, något som är mycket uppskattat av barnen. De barn som vinner får ett grattisbrev hemskickat om att de har ett pris att hämta. Det är viktigt att priserna utgörs av böcker, eftersom en del barn inte har så många egna böcker.

Min första närmare kontakt med biblioteket i Flemingsberg ägde rum våren 1996 och biblioteket präglades då av integreringen med Flemingsbergsskolan. Arbetsituationen var ansträngd, personalen diskuterade hur samarbetet med skolan skulle kunna förbättras, vilka krav som kunde ställas på skolan för att biblioteket inte enbart skulle fungera som ett uppehållsrum för eleverna och hur dessa skulle få ut det bästa och mesta möjliga av biblioteket. Samverkan med övriga skolorna diskuterades också. Personalen funderade kring sammansättningen av mediebeståndet och det pågick försök med en mera användarvänlig bokuppställning. Närmiljön och de lokala förhållandena borde också speglas i biblioteket:

Hur bygger man på bästa sätt upp ett bibliotek i en kommundel, vars befolkning kommer från i stort sett hela världen? Klassifikationssystemets världsbild avspeglar till stor del en svunnen tid. Att geografi- och historieavdelningarna började med Europa, Sverige och därefter resten av världen kändes inte självklart. Vi eftersträvar ett mer globalt perspektiv och har nu gjort en kombinerad geografi- och historieavdelning som börjar med Asien, Afrika- och Amerikahyllor och slutar med Europa, Sverige och Huddinge. Vi arbetar med liknande tankegångar även på andra avdelningar. (*Barn frågor*, s. 87)

Denna prövande inställning och vilja att anpassa verksamheten till lokala och förändrade förutsättningar var en bra grund för den undersökning av barns frågor som jag ville göra.

Frågeinsamlingen 2009 - citat och ögonblicksbilder

4 september

Minsta flickan i en syskonskara sätter sig på besöksstolen. Pratsugen!

Säger: Jag är bra på matte och det är bra att kunna svenska och arabiska.

Jag håller med. Sedan sätter hon sig bredvid en annan flicka vid bärndatorn. En annan av systerarna frågar hur jag kan hitta hennes lånekort så snabbt i lådan. Jag förklarar att korten ligger A B C...

9 september

En man frågar efter böcker à la Alfons. Som handlar om en pojke o hans pappa som har roligt ihop. Han vill ha böckerna till sin son som är sju år och har börjat läsa. Jag visar Palle-bkerna av Jensen, passar perfekt o han lånar flera.

30 oktober

En man med barnvagn rusar in med panik i blicken. Slänger fram barnvagnen till mig och skriker "Passa mitt barn jag måste gå på toaletten. När han kommer ut frågar han mig "Är biblioteket nytt?" "Vi har funnits här i många år", svarar jag. "Det har jag aldrig sett", säger han. Går ut igen.

Styrdokument

Kommunens vision är kort och gott Delaktighet. ”Visionen grundar sig på ett synsätt där alla har rätt och skyldighet att forma framtiden och en stark tro på alla människors möjligheter, vilja och förmåga att ta ansvar” och ”Delaktighet från invånarna hjälper oss att nå de övergripande målen nöjda invånare och hållbar samhällsutveckling” (Huddinge kommuns hemsida 2011-08-29).

Kommunen profilerar sig som kunskapskommun: ”Med kunskapskommun menar vi vår förmåga att ta tillvara och stimulera allas kompetens, lärande och handlingskraft” (ibid.). I det kulturpolitiska program, som antogs 2009 framhålls att ”[b]iblioteken spelar en viktig roll i det livslånga lärandet och utgör exempel på de kreativa mötesplatser som kännetecknar ett kunskapsamhälle”. ”Kunskapsstaden” Flemingsberg har tidigare nämnts.

Bibliotekets verksamhet styrs därutöver av *Bibliotekslagen*, som bl.a. kräver att biblioteken ”skall ägna särskild uppmärksamhet” åt barn och ungdomar, funktionshindrade, invandrare och andra minoriteter. Lokala förvaltningsspecifika måldokument är *Kultur- och fritidsnämndens verksamhetsplan* och *Biblioteksplan för Huddinge kommun 2011-2015*. Enligt verksamhetsplanen är bibliotekens ”huvudprocess” att ”stödja individens informationsfrihet, kunskapsökande, läslust och språkutveckling genom hela livet”. Utöver bibliotekens traditionella uppgifter betonas bibliotekens roll för språket: ”Språket är grunden för att kunna delta i det demokratiska samhällslivet, därför prioriterar biblioteken läs- och språkfrämjande verksamhet för barn och unga.”

Biblioteksplanen utgår från *Unescos Folkbiblioteksmanifest* och *Skolbiblioteksmanifest*, *FN:s konvention om barnets rättigheter*, *Bibliotekslagen*, *Skollagen* och skolans läroplaner *Lpo 94* och

Lpfö 98. I *Biblioteksplanen* anknyts till kommunens kulturpolitiska program och dess ledord *interkulturell*, *annorlunda* och *smart* omsätts där i en bibliotekskontext:

- **Interkulturell**: stödja mångspråkighet och gränsöverskridande möten, synliggöra olika kulturella bakgrunder och stärka lokal och global identitet
- **Annorlunda**: utmana det traditionella, överraska och ge utrymme för det oväntade, utforska och tänja gränserna för vad ett bibliotek kan vara
- **Smart**: tänka nytt och ta tillvara innovativa idéer, prova nya arbetsätt, sänka trösklar och förenkla för användaren.

Och folkbiblioteken i Huddinge ska kännetecknas av

- en kulturell bredd med en mångfald av berättelser, uttryck och åsikter
- ett interkulturellt, annorlunda och smart arbetsätt
- ett inkluderande perspektiv där ingen lämnas utanför.

Det är som synes en rad målsättningar att förhålla sig till för verksamheterna!

Projekt

Biblioteket har genom åren deltagit i eller tillsammans med andra aktörer genomfört en rad projekt, små och mera omfattande. Med projekt menar jag helt enkelt ett utvecklingsarbete med ett visst fokus, ibland med externt ekonomiskt bidrag, ibland genomfört inom bibliotekets egna ramar. Eftersom barn och ungdomar är prioriterade har de flesta projekten varit inriktade på den målgruppen men biblioteket har också deltagit i projekt riktade till vuxna som projektet ”Storkök” (en storköksutbildning för personer med ursprung i andra länder) och ”Svenska på jobbet” samt ”Hela Huddinge läser”, som vände sig till både barn och vuxna.

I det följande beskrivs de viktigaste projekten i ungefärlig kronologisk ordning.

Referensarbete för barn och Barn frågor

Under tre månader 1996 samlade jag för min magisteruppsats in frågor som barn ställde på biblioteket i Flemingsberg (och på barn- och ungdomsavdelningen på Täby bibliotek). Jag kategoriserade och analyserade frågorna och identifierade vad barnen frågade om, hur de uttryckte sig och vad som kännetecknade barnens frågor. Utifrån undersökningen genomförde vi sedan under 1998 och 1999 på de båda biblioteken projektet ”Utveckling av referensarbetet för barn på två bibliotek”, vanligen kallat ”Barn frågor”, med syfte att använda de resultat och erfarenheter som framkommit. I Flemingsberg ville personalen

- bygga upp sitt mediebestånd ”mer utifrån behov än efter utgivning”
- söka upp kompletterande material
- hitta mera lättläst material
- göra medieuppställningen lättare att förstå
- satsa på och lyfta fram efterfrågade ämnen

- bygga upp en hylla om barns rättigheter och samhällsinformation för barn och
- bättre ta tillvara barnens egna synpunkter.

Man ville också utveckla samarbetet med skolorna, och ev. minska antalet bokprat till förmån för mer bibliotekskunskap, samt fortbilda bibliotekspersonalen.

Detta var ett ambitiöst projektmål men det genomfördes till stora delar. Utifrån barns frågor gjordes särskilda hyllor för efterfrågade ämnen som gåtor, trolleri och dinosaurier. Man gick ifrån de färgade prickar som utmärkte genrer och införde etiketter i fulltext. Fler böcker i efterfrågade ämnen köptes också in, så att barnen alltid skulle kunna hitta någon intressant bok på hyllan, och kompletterande material införskaffades, som lättlästa broschyrer och tidskriftsartiklar. Fler förenklingar och förbättringar gjordes också i uppställningssystemet. (*Barn frågor* 2000) Nu låter dessa användarinriktade förändringar inte så revolutionerande men för femton år sedan var de nytänkta och väckte också stort intresse. Jag medverkade själv vid många studiedagar och kurser runt om i landet, bl.a. tillsammans med Lena Rolén på en konferens i Örebro, och presenterade undersökningen, de försök som biblioteken hade gjort och resultaten av projektet.

Ett år efter ”Barn frågor” gjorde jag en uppföljning av vad som hade hänt efter projektets slut. Uppföljningen presenterades vid Mötesplatskonferensen i Borås 2001 (*Barn frågor – kan biblioteket svara? Ett år efteråt*). Stora förändringar hade då skett i bibliotekets omgivning och förändrat förutsättningarna. Flemingsbergsskolan hade ombildats till friskola och flyttat ur sina lokaler, vilket innebar att biblioteket inte var något integrerat folk- och skolbibliotek längre. Kommundelsorganisationen var också under diskussion och förändring i den väntades. Lokalerna skulle renoveras under 2001.

Mindre justeringar i bokuppställningen hade gjorts och personalen märkte att de fick frågor inom bredare områden och om ”nya” författare. Arbetet med en Barnens rättighetshylla var påbörjat i samarbete med Rädta Barnen. Renoveringen av lokaler skulle ge nya möjligheter att ge uttryck för den mångkulturella miljön i Flemingsberg. Den kompetensutveckling som ”Barn frågor” innebar var mycket uppskattad och personalen ansåg att sådan var nödvändig för fortsatt utvecklingsarbete. De avsatte nu ”lästid” (förberedelser för bokprat) och ”lärotid” (läsning av litteratur för kompetensutveckling) inom arbetstiden och gjorde i större utsträckning studiebesök. Personalen efterlyste också mindre nätverk inom olika verksamhetsområden för biblioteken i Stockholms län, något som Läns/Regionbiblioteket skulle kunna hjälpa till med att bilda. Ett sådant bildades också senare.

Blommanpengarna

Blommanpengarna (så kallade efter dåvarande integrationsministern Leif Blomberg) var en stor statlig satsning på att ”underlätta för arbetslösa invandrare att komma in på arbetsmarknaden” i åtta storstadskommuner 1995-1998, bland dem Huddinge. (*Vad hände med ”Blommanpengarna”?* 2000). Biblioteket fick inte direkt del av Blommanpengarna men kommundelen fick medel och då startade läxhjälpen i samarbete med Rädta Barnen Huddinge, ett samarbete som fortfarande fungerar bra.

Storstadssatsningen

Blommanpengarna ersattes i sju av kommunerna av Storstadssatsningen (1998-2004), som syftade till att minska segregationen och de sociala klyftorna mellan olika bostadsområden, och innebar att ett ”tänk” som redan tidigare fanns på biblioteket hittade ett sammanhang. Det innebar för bibliotekets del bl.a. deltagande i projektet ”Läsa, skriva, skapa, växa”, ett samverkansprojekt med Annerstaskolan, Visättraskolan och förskolorna. Biblioteket fick särskilda medel för det och Karin Andréasson

var ansvarig för ledning och budget. Syftet var att stödja barnens språkutveckling och stimulera föräldrarnas delaktighet och det genomfördes en rad insatser som författarbesök, skrivarkonferenser och föreläsningar. Biblioteket köpte in ett särskilt bokbestånd på svenska i olika svårighetsgrader, både skön- och facklitteratur, som fördelades på boklådor i klasserna.

Senare vidgades uppdraget till medier på barnens modersmål, även ljudböcker. Inköpen till detta bokbestånd fortsätter. Lärare och bibliotekarie plockar gemensamt ihop en boklåda som passar den aktuella klassen. I ett fördjupat samarbete, ”Du och jag och alla andra”, skrev barnen små böcker om vänskap, som ställdes ut på biblioteket och presenterades för föräldrarna. Tillsammans med en förskola arbetade biblioteket med John Bauer och hans sagovärld. De två bibliotekarierna Annelica Sjölin och Andrea Landström ingick från hösten 2003 i förskolans pedagogiska nätverk. I detta nätverk träffades förskolepedagoger för att utbyta erfarenheter och visa goda exempel. Bibliotekarierna hade stort utbyte av att ta del av hur förskolan arbetar med observationer och dokumentation. Ett av mötena förlades till Flemingsbergs bibliotek och bibliotekarierna berättade om verksamheten. Inom projektet deltog också Andrea Landström i kursen Interkulturell pedagogik tillsammans med förskolans pedagoger. Storstadssatsningen avslutades 2005 med en halv studiedag för lärare med rubriken Öppna boken. Då medverkade jag med en föreläsning om hur bokprat kan öka läsningen och stimulera språkutvecklingen och den följdes av livliga gruppdiskussioner.

Frirummet

Som en uppföljning av ”Barn frågor” genomförde biblioteket med egna medel ett projekt som syftade till att utveckla biblioteket om frirum för barnen. Projektet beskrevs så här i bibliotekets arbetsplan för 2006:

Utveckla bibliotekets roll som frirum och stödjande miljö för barnen på deras fritid genom att stimulera dem att göra egna utställningar och dela med sig av egna boktips.

I ett arbetsmaterial framför Anna Strid följande tankar:

Tanken med frirummet är därför att förstärka relationen mellan biblioteket och barns fritid, att i högre utsträckning se barnen som individer och samhällsmedborgare i stället för som elever. /.../ Biblioteket kan fungera som frirum på två sätt, dels genom att ha en tillåtande atmosfär, och dels genom att vara ett rum där man kan uppehålla sig. Genom det förre är biblioteket ett rum i abstrakt bemärkelse, och genom det senare är biblioteket ett rum i konkret bemärkelse.

Aktiviteterna som planerades var recensionsskrivande, skyltningar, utställningar och en bokcirkel. Recensionerna och barnens egna skyltningar var det som tilldrog sig mest intresse från barnens sida. Bibliotekspersonalen var angelägen om att inga aktiviteter skulle ”påtvingas” barnen och drog slutsatsen att barnens egna önskemål i fortsättningen skulle kunna samlas in i större utsträckning och vara underlag för arbetet.

Medieplanering

Under 2006-2007 ledde Malin Ögland, då bibliotekschef i Bålsta, och Johanna Hansson, då chef för barn- och ungdomsverksamheten vid Stadsbiblioteket i Stockholm, ett projekt som syftade till att stimulera de deltagande biblioteken att skaffa sig ett bättre underlag för sin medieplanering, köpa medier på ett mera systematiskt sätt och följa upp inköpen med mätningar av utlån och användning. Tretton bibliotek från Gävleborgs, Stockholms, Sörmlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län deltog i projektet, bland dem Flemingsbergs bibliotek med Elisabeth Möllersten som ansvarig. Deltagarna skulle formulera hypoteser, göra förändringar och sedan följa upp resultaten genom att bl.a.

använda statistik för att verifiera eller falsifiera hypoteserna. Projektet finns redovisat i boken *Från medieplanering till verksamhetsutveckling* (2009).

Deltagandet i projektet var ett led i arbetet med att förbättra och anpassa mediebeståndet till de lokala behoven i Flemingsberg och koncentrerades på avdelning uUg Vilda djur i SAB-systemet samt konstböckerna. Utgångspunkten var att vissa böcker på avdelning uUg användes mycket (exempelvis böcker om tigrar och lejon) medan andra var ganska lite utnyttjade. Uppgiften blev att undersöka om fler underavdelningar och fler böcker kunde upptäckas av barnen. Man flyttade ihop barnböckerna på avdelning uUg med vuxenböckerna på avdelning Ug, för att besökarna inte skulle behöva leta på två ställen i biblioteket, och genomförde en finfördelning inom avdelningarna med enklare ord som beteckningar. Vissa böcker flyttades till faktaböckerna för små barn och vissa, mera berättande, till bilderboksavdelningen. Effekterna av förändringarna var svåra att mäta i detalj, eftersom så många avdelningar berördes, men utlåningen ökade och intrycket var

att både barn och vuxna hittade lättare. Särskilt flyttningen av vissa faktaböcker till bilderböckerna och skyltningen där visade sig vara lyckad.

Biblioteket hade också många konstböcker, som hade köpts när biblioteket var ett integrerat folk- och skolbibliotek, och som nu inte användes så mycket. Konstböckerna delades upp och en del placerades på Föräldrahyllan, andra på Tonårshyllan. Nya konstböcker som kunde vara roliga och lockande för barn köptes in, bl.a. från Moderna museet, konstnärliga bilderböcker för barn lyftes fram med bättre skyltning och en uppblåsbar konstmobil, Niki Saint Phalles Nana Rose, hängdes upp vid bilderböckerna. Konstböckerna fick en avsevärt högre utlåning genom förändringarna.

Personalen på Flemingsbergs bibliotek förde under projekttiden, som det enda av de deltagande biblioteken, en dagbok, där iakttagelser om skyltning och besökarnas användning samt ögonblicksbilder och kommentarer skrevs in. Anteckningarna gav mycket material att diskutera kring för personalen och fördjupade förståelsen för hur besökare uppfattade biblioteket.

KOLLA-projektet

Projektet inspirerades av magisteruppsatsen *"Kolla vad jag hittade!"* (2004) av AnnaCarin Elf och Nancy Petré, som Karin Andréasson läst och uppmärksammade den s.k. Språkgruppen inom Storstadssatsningen på. Syftet med "KOLLA-projektet" (2006) var att "utveckla en metodik som ökar samspelet mellan barn, pedagoger och bibliotekarier vid förskolornas biblioteksbesök", ta reda på "hur förskola och bibliotek kan samverka kring introduktionen av förskolebarnens (första) besök i bibliotekets kontext" och "vid vilken ålder det är lämpligt att introducera förskolebarnen till bibliotekets miljö samt hur vi får föräldrarna delaktiga i barnets lån av böcker". Mötet mellan de två profes-

sionerna förskolepedagoger och bibliotekarier förväntades ge ”möjlighet till nya insikter i det gemensamma arbetet med barnen”. (*KOLLA-projektet. Arbetsmaterial 071130*)

Annelica Sjölin samarbetade med Visättra förskolor och projektet inleddes med att båda grupperna skriftligen beskrev hur förskolebarnens biblioteksbesök gick till. Utifrån beskrivningarna diskuterade man tillsammans ändringar i rutinerna. Föräldrarna informerades på ett föräldramöte, då bibliotekarien som skulle arbeta med gruppen medverkade, och förskolans APT-möte förldades till biblioteket. Därefter besökte en grupp på fem fyraåringar biblioteket vid fyra tillfällen och togs emot av samma bibliotekarie varje gång. Två andra bibliotekarier observerade och dokumenterade vad som hände. Efter besöken gjorde pedagogen individuella intervjuer med barnen. Utifrån det insamlade materialet diskuterade pedagoger och bibliotekarier hur samarbetet skulle läggas upp fortsättningsvis.

Flemingsbergs bibliotek fick, som en följd av projektet, del av Svensk Biblioteksförnings satsning ”100 höjdare för läsning” med ”4-åringar på väg!”. 100 bibliotek fick bidrag för ett lokalt arrangemang som skulle stödja läsaktiviteter. I Flemingsberg gavs föreställningen ”Snurran äter ketchup” med musik och dockspel och alla barnen fick boken som gåva. Förskolorna följde upp föreställningen och en utställning med barnens verk ordnades på biblioteket, med en festlig vernissage för barn och föräldrar, där barnen stolt visade vad de hade gjort och vad de visste om biblioteket.

Bästa språken

2006 beslutade riksdagen om fyra språkpolitiska mål i enlighet med förslagen i regeringens proposition *Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik* (2005/06:2). Ett av målen lyder:

Alla ska ha rätt till språk: att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruka det egna modersmålet och det nationella minoritetsspråket och få möjlighet att lära sig främmande språk.

Flemingsbergs bibliotek och Grantorps förskolor tog fasta på det målet och bestämde sig för att genomföra ett projekt för att främja den flerspråkighet, som är en realitet i Flemingsberg. Projektet, som fick bidrag från Kulturrådet, kallades "Bästa språken" för att markera att alla språk är lika mycket värda. Syftet var att främja de språk som talas i familjerna i Grantorp, utveckla nya arbetsmetoder och fördjupa samverkan mellan biblioteket och förskolan när det gällde barnen och familjerna i området. Tre avdelningar på tre förskolor deltog. Grantorps förskolor har utarbetat en språkplan för ett språkutvecklande arbetssätt och arbetar målmedvetet med barnens språk.

Både bibliotekarier och pedagoger har märkt att barnen är mycket medvetna om alla olika språk som finns, och att de är stolta över sitt eget modersmål. De kommenterar ofta varandras språk och lär varandra ord. Mångspråkighet är en självklarhet i deras vardag (Andréasson 2008).

Inledningsvis genomförde förskolorna ”språksamtal” med föräldrarna, en kartläggning av familjernas språk, läsning, berättande och biblioteksbesök. Personalen på biblioteket och förskolorna diskuterade resultatet och biblioteket bidrog med sina erfarenheter, t.ex. att många som talar arabiska också kan franska, vilket inte alltid familjerna tänkte på att uppge och inte pedagogerna hade klart för sig. När föräldrarna sjunger och berättar för barnen är det ofta på modersmålet men när de läser är det ofta på svenska. ”När känslorna får större plats än intellektet väljer man språket närmast hjärtat” (ibid.). Många lånade enbart böcker på svenska på biblioteket, trots att de ansåg att det var viktigt att barnet lärde sig modersmålet.

Att förse förskolorna med böcker på många språk för användning på förskolan och för utlåning till familjerna var den ena delen av projektet, att genomföra gemensamma föräldramöten på biblioteket var den andra. Under likaledes gemensamma bokinköpsmöten fattades beslut om vilka böcker som skulle ingå. Avsikten var att erbjuda böcker på alla de aktuella språken men det visade sig vara omöjligt. Varje familj fick ändå böcker på åtminstone ett av sina språk. En bokhörna inrättades vid entrén på förskolan för läsning på plats och med bokpåsar för utlåning. Böckerna valdes utifrån målsättningen att ha samma titel på så många språk som möjligt, att berättelserna skulle representera olika kulturer och språkområden och att svenska författare översätta till andra språk skulle finnas med. Föräldrarna uppmanades att kommentera böckerna. Kommentarererna var övervägande positiva men några föräldrar ansåg att urvalet böcker var för litet och att vissa översättningar inte var bra.

Förskolorna och biblioteket bjöd gemensamt in till föräldramöten på biblioteket. Bibliotekarierna informerade om bibliotekets hela utbud för barn och vuxna och pedagogerna berättade om projektet och om hur de arbetar med barnens språkutveckling.

Livliga diskussioner utbröt om barns språk och deras förhållande till sitt modersmål. I slutet av projektet fick föräldrar besvara en enkät. Bara en tredjedel av föräldrarna svarade men dessa menade att det var bra att få låna böcker på förskolan, att föräldrarna nu läste mera för barnen, att barnens modersmål hade utvecklats men ännu mera barnens svenska och att de flesta oftare gick till biblioteket än före projektet.

Samverkan mellan biblioteket och förskolorna var en förutsättning för projektet och den beskrivs som ”ömsesidig”, d.v.s. det var ett givande och tagande från båda parter (Rydsjö 2004). Pedagogerna och bibliotekarierna ordnade fortbildning för varandra och man diskuterade ”hur man skapar trygga språkliga miljöer och lekens betydelse för språkutvecklingen” (Andréasson 2008). Biblioteket erbjuder nu regelbundet utbildning för nyanställda förskolepedagoger, vilket ger bra tillfällen för dialog mellan professionerna.

Efter projektets slut fortsatte förskolan och biblioteket att utbyta information och inköpen på de relevanta språken fortsatte. Ytterligare en förskoleavdelning inrättade en ”Bästa språken-hörna” och Öppna förskolan byggde upp en liknande verksamhet utifrån småbarnsböcker. På grund av omorganisationer och personalförändringar har samarbetet senare glesats ut men förskolan arbetar vidare med modersmålen, har en hög medvetenhet i språkfrågor och lånar regelbundet från biblioteket.

Frågeinsamling 2009

För att komma vidare i arbete med medieplaneringen gjorde personalen med Elisabeth Möllersten som ansvarig en ny frågeinsamling 2009. Under september månad samlades alla frågor som ställdes av barn under 19 år (1996 3-16 år) in i stort sett enligt samma metod som jag använde i min undersökning 1996 och resultaten kan därför jämföras. Elisabeth Möllersten kommenterar

dock att längre besök nu har medfört längre frågekedjor, vilket innebär att frågorna kan vara svåra skilja ut från varandra. Uppskattad ålder, kön och tid på dagen noterades, frågan skrevs ner som den ställdes och det svar eller den hjälp som barnen fick beskrevs. Höstens dagboksanteckningar är riktiga ”berättelser” om vissa besök, frågor eller händelser och ger fina inblickar i konakterna med besökarna som komplement till frågeinsamlingen:

En liten flicka, 3 år, kommer in på bib., mamman kommer en bit efter. Hon går fram o ställer sig framför mig o säger ”jag vill ha en bok”. Jag frågar ”vad för bok vill du ha”. Hon tänker länge o svarar ”en röd”. Då frågar jag vad det ska vara i boken. ”En varg”, blir svaret. ”Simon har tagit den”, fortsätter flickan, hon är lite upprörd över detta. Jag tror mig veta vilken bok det är o frågar om det ska vara en liten kanin som springer på framsidan av boken. Ja den är det (Blake: Hjälp en varg). Tyvärr utlånad, men jag ska precis lägga in boken Bajskorv av samma förf. Jag frågar om det går bra med en blå bok om samma kanin. Det gick bra. Mkt nöjd låntagare.

Jag beskriver denna undersökning lite utförligare eftersom den sammanställning som Elisabeth Möllersten har gjort inte är publicerad tidigare. Bibliotekarierna formulerade ett syfte med undersökningen: att ännu bättre kunna svara på barnens frågor och att underlätta för barnen att hitta själva.

De formulerade också ett antal frågor som de ville ha svar på (mina förtydliganden inom parentes):

- Hur uttrycker barnen sig?
- Har vi det de frågar efter? Ändra inköpen?
- Är det någon ”grupp”/typ av frågor som inte får det de frågar efter?
- Är det några ”grupper” som inte frågar? Varför? Har vi inte det de vill ha?
- Vad frågas efter nu? Kan det ge upphov till nya avdelningar, nya inköp?

- Hur mycket köper vi till skolfrågor? Gallra bort – köpa nytt? (frågan föranledd av förändringen från integrerat bibliotek till folkbibliotek)
- Är frågorna mera likriktade nu än 1996?
- Hur ser vårt pedagogiska arbete ut? Arbetar vi mindre pedagogiskt nu (än när biblioteket var ett integrerat bibliotek)?
- Är vi lika duktiga (som efter undersökningen 1996) på att kommentera hur vi söker och visa barnen aktivt var böckerna står, så att de efterhand lär sig att hitta själva?

Några resultat (resultaten från 1996 inom parentes): Antalet frågor från barn var 356 under en månad (447 under tre månader), vilket är en kraftig ökning. Av de 356 frågorna ställdes 218 på barnens fritid. 27 % av frågorna var faktafrågor (redovisades inte 1996) men få var relaterade till någon skoluppgift, bara ca 2 % (47 %), vilket naturligtvis speglar att biblioteket nu inte är ett skolbibliotek. Dock kommenterar Elisabeth Möllersten att det nu är svårare att skilja på skolfrågor och ”egna frågor”, det var tydligare 1996. En typ av frågor som i den nya undersökningen sällan förekommer är de där eleven ställde en mycket vid fråga (t.ex. Har ni böcker om Afrika?) och där bibliotekarien fick hjälpa honom eller henne att avgränsa ämnet. Skolfrågorna kan vara ganska allmänna även i den meningen att läraren kanske har uppmanat barnet att läsa mer för att bli bättre i svenska men överlåter åt barnet att välja böcker fritt.

Ämnesfrågorna är tydligt knutna till barnens egna intressen med flest frågor om trolleri, gåtor och fotboll (1996: dinosaurier, djur, sport, graffiti och gåtor) från pojkarna. Frågorna från flickorna var mera varierade och gällde ”mamma, pappa, barn”, husdjur, kokböcker, rymden, Titanic, trolleri och dinosaurier (1996: ”mamma, pappa, barn”, husdjur, pyssel) från flickorna. Pojkarna frågar oftare efter faktaböcker, flickorna mera efter skönlitteratur. 11 % av frågorna gäller böcker på andra språk än svenska.

Många frågor innebär att barn pekar på bilder på bokjuryaffischer, i barnbokskatalogen, i tidningar och i andra böcker.

1996 var de populäraste skönlitterära böckerna Francine Pascals serie om tvillingarna på Sweet Valley High, 2009 efterfrågar barnen Harry Potter (av Joanne K. Rowling) och LasseMaja-böckerna (av Martin Widmark), men även många andra specifika böcker. Liksom 1996 frågar barnen 2009 efter ”bra” och ”roliga”, och ”lättlästa” böcker, olika genrer (deckare, spökböcker) och böcker som liknar en annan bok. Många frågor förutsätter god kännedom om barnböcker: ”Flicka (9 år) letar efter ’en grön bok med lite text och den börjar på P’. Frågar om hon kan säga ngt mera om den, Den handlar om en elefant sa hon. Visste direkt att det måste vara Pomelo!”

Efter undersökningen gjordes en rad förändringar. Elisabeth Möllersten ställer den uppfordrande frågan: ”Vi har ju pratat om att vi borde styra om vårt faktaboksbestånd ganska rejält?” Det är tydligt att förändringen från att vara ett integrerat bibliotek till ett folkbibliotek inte har fått fullt genomslag. Särskilt stor är efterfrågan på fotbollsböcker och den är svår att tillgodose. Man har på försök köpt in några böcker på engelska för att se om man på det sättet kan bredda urvalet och inrättat en särskild fotbollshylla med både fack- och skönlitteratur. Antalet beställningar är många och Elisabeth Möllersten kommenterar: ”[S]ka vi köpa in ännu fler ex av fler titlar, i så fall blir ju konsekvensen att bredden kommer att minska.” En hel del omflyttningar har också gjorts så att hyllorna med de ämnen som anknyter till barnens fritidsintressen lyfts fram och lättare uppmärksammas. Andra efterfrågade ämnen som Teckna och måla och Pyssel och hobby har utökats och kompletterats i samband med lovprogrammen. Avdelningen Barn, familj, samhälle har avvecklats och omfattar nu bara polis och brandkår. Högtider och folketro kallas bara Högtider och ”folketro” har flyttats till sagorna. Faktaboksavdelningen förändras ständigt, allt eftersom efterfrågan förändras.

Foto: Ingemar Lindewall

Läskontraktet

Under läsåret 2007-2008 startade Annerstaskolan ett läsprojekt för eleverna i skolår F-3. Många barn hade svårt att uppnå målen i svenska. Syftet var, enligt skolans egen formulering, ”att stimulera elevernas läs- och skrivutveckling samt att bredda och fördjupa deras kunskaper i svenska språket”. I projektet ingick fortbildning och läskontrakt med föräldrarna. Men framförallt handlade det om att stimulera barnens läsning och där spelade Flemingsbergs bibliotek en viktig roll. Biblioteksbesök av barnen, föräldramöten på biblioteket, läsecirkeln Bokslukarna och kompetens inom barnboksområdet var bibliotekets bidrag.

Annerstaskolan fick utmärkelsen ”Årets pedagoger i Huddinge” 2009, vilken även innefattade biblioteket. ”I sitt tacktal (vid den stora och festliga utdelningen, min anm.) riktade arbetslaget en stor uppskattning till Flemingsbergs bibliotek. Pristagarna lyfte även fram det otroligt viktiga samarbetet mellan lärare, elever, bibliotek och föräldrar som möjliggjort framgången med läskontrakt.” (Från Annerstaskolans hemsida). Vid den följande

avstämningen nådde alla elever i skolår 1 kravnivån för läsutveckling enligt LUS och de följande nationella proven i svenska i skolår 3 klarade samtliga elever! Läskontraktet pågår fortfarande.

Tvinning - observationer och kollegial granskning

Inom ”Tvinningprojektet”, som bedrevs i Stockholms och Uppsala län under åren 2007-2009, utvecklades en rad metoder, som hämtades från andra områden men anpassades till biblioteksvärlden och som kan användas av biblioteken för kunskapsbyggande. Syftet med projektet var att undersöka om samverkan mellan biblioteken kan stimulera utvecklingsarbetet och dessa metoder fungerade som verktyg. Två av metoderna är observationer och kollegial granskning. Observationer innebär helt enkelt systematiska iakttagelser av en företeelse i biblioteket, mötet mellan besökare och personal, hur besökarna rör sig i lokalen, vilka besökarna är eller något annat. Observatören noterar i detalj vad han eller hon ser och resultaten sammanställs och analyseras. (Se vidare rapporten från projektet *Ett steg till!* 2009) Kollegial granskning är en metod hämtad från skolvärlden som syftar till kvalitetsutveckling och en beskrivning av graden av måluppfyllelse. Personalen på två bibliotek granskar utifrån måldokument någon aspekt av verksamheten på varandras bibliotek och skriver en rapport som diskuteras och ger underlag för förändringar. (Se vidare *Ett steg till!* 2009)

Flemingsbergs bibliotek deltog inte i ”Tvinningprojektet” men ville gärna använda metoderna som en komplettering till frågeinsamlingen. Personalen på Alby bibliotek ville också gärna pröva samarbete med ett annat bibliotek som utvecklingsverktyg och eftersom de två biblioteken är lika i flera avseenden men olika i andra var ett samarbete lämpligt. I Alby var syftet att undersöka hur intentionerna med den ombyggnad som genomfördes 2008 hade uppfyllts och i Flemingsberg var syftet i första hand att stu-

dera mötet besökare – personal inför införandet av självbetjäning (RFID). Båda biblioteken är måna om sin lokala förankring och diskuterar mycket vad begreppet ”ett lokalt bibliotek” kan innebära. I Alby uttrycks detta som ”Vi vill skapa världens bästa bibliotek för dem som bor i Alby” och i Flemingsberg är alltså ledorden ”Ett globalt bibliotek i ett lokalt samhälle”.

Två bibliotekarier från Flemingsberg observerade besökarnas rörelsemönster och aktiviteter på Alby bibliotek och två bibliotekarier från Alby studerade hur besökarna bemöttes på Flemingsbergs bibliotek. Noteringar gjordes, som sammanställdes och diskuterades vid ett gemensamt möte för båda personalgrupperna på Alby bibliotek.

Observatörerna i Flemingsberg konstaterade att fler män/pojkar besökte biblioteket än kvinnor/flickor. De som gjorde ett mycket kort besök var ungefär lika många som de som stannade 10 minuter eller mer. Stämningen var lugn och ingen köbildning eller stress märktes. Besökarna var mest barn och vuxna men få ung-

domar och observatörerna efterlyste en mysig hörna för ungdomar.

Observatörerna i Alby konstaterade att biblioteket och platsen utanför biblioteket verkade fungera som en mötesplats för yngre ungdomar. Unghörnan var välbesökt men under observationerna var det få yngre barn i barnhörnan. Det var nästan bara män som läste tidningar och tidskrifter och använde datorerna. De korta besöken var något fler än de långa. Stämningen var bra.

De detaljerade observationerna gav underlag för diskussioner om verksamheten på båda biblioteken, även om observationerna var väl korta för att man skulle kunna dra några långtgående slutsatser. Besökarnas många korta besök ledde till reflektioner om möjligheten att ge ”en nära dörren-upplevelse”. I Flemingsberg fanns då en större central informations/lånedisk och i Alby fanns (och finns) flera mindre servicepunkter, något som var intressant att diskutera. I Alby anser personalen att mötet med besökaren blir mera jämställt vid de mindre infopunkterna men att man ibland kan komma lite för nära varandra, ”det kan bli trångt vid skärmen”. De båda biblioteken har olika uppställningssystem, i Alby en ny, helt lokal uppställning efter ämnen, och i Flemingsberg finns även där en ny uppställning, lokalt anpassad men med SAB-systemet som grund. På båda biblioteken diskuteras hur man ska kunna nå familjerna eftersom föräldrarna är nyckelpersoner i barnens språk- och läsutveckling. Ett fortsatt samarbete och en fortsatt gemensam diskussion skulle förmodligen vara givande för båda biblioteken.

Utveckling och förändring

Jag beskrev inledningsvis Flemingsbergs bibliotek som ”ett ’vanligt’ bibliotek men också ovanligt bland annat på så sätt att där under dessa år har pågått en ständigt utvecklingsarbete”. Med utvecklingsarbete menar jag mera genomgripande förändringar med syfte att långsiktigt styra verksamheten i en positiv riktning. Med förändringsarbete menar jag den ständiga, oftast mycket konkreta, anpassningen till olika krav som uppstår. Biblioteket har bedrivit utvecklingsarbete, manifesterat i en rad projekt under de senaste femton åren. Förmodligen är det fler projekt än de flesta andra bibliotek i samma storlek och med motsvarande resurser deltar i. Min uppfattning är att just projekten har varit en drivkraft för biblioteket att hålla igång sitt utvecklingsarbete och att projekt som form har passat bibliotekets arbetssätt.

Projekt erbjuder i allmänhet en fast struktur som kan underlätta arbetet. De många projekten har också inneburit att biblioteket har fått avsevärda ekonomiska bidrag, pengar som har gett utrymme för extra insatser, inköp av medier och fortbildning för personalen.

Den snabba samhällsutvecklingen ställer stora krav på förändring av biblioteken. Biblioteken kan inte sägas vara ledande i denna process utan måste genom en god omvärldsbevakning försöka utveckla verksamheten så att den är ”samtida” med det omgivande samhället (Rydsjö 2004, 2007 och 2010, *Framtidens barnbibliotek: samtidighet – delaktighet – ömsesidighet* 2008). Det finns två sätt att arbeta med utveckling:

1. Man kan titta tillbaka och försöka göra något åt det som man uppfattar som brister, man kan vara *reaktiv*.
2. Man kan se sig omkring och framåt och försöka möta de förändringar som man tycker sig se, man kan vara *proaktiv*.

De flesta bibliotek arbetar förmodligen både reaktivt och proaktivt. Man försöker att förbättra och effektivisera den befintliga verksamheten och anpassa sig till förändrade villkor av olika slag. Många bibliotek gör också stora ansträngningar att omvärldsbevaka och det finns kurser i hur man gör det systematiskt och med digitala verktyg. Men samla in information är en sak, att analysera och omsätta kunskapen i åtgärder är en annan.

Vad utmärker då Flemingsbergs biblioteks utvecklingsarbete? Jag börjar med att försöka identifiera vad som förenar de projekt som biblioteket har deltagit i och jag urskiljer fyra olika slag av projekt. De är antingen

- en del av en politiskt beslutad satsning med syfte att uppfylla nationella politiska mål ("Blommanpengarna", "Storstadssatsningen", "Bästa språken"),
- insatser för att uppnå lokalt beslutade politiska mål ("KOLLA-projektet", "Bästa språken", "Läskontraktet"),
- en följd av den professionella biblioteksdiskussionen ("Medieplanering", "Frirummet") och/eller
- en reaktion på förändrade förutsättningar i lokalområdet eller identifierade brister i verksamheten, vilket också kan kallas internt kvalitetsarbete ("Barn frågor", "Medieplanering", "Observationer och kollegial granskning").

Deltagandet i de projekt som är kopplade till nationella mål vill jag beteckna som försök att agera proaktivt: Bibliotekspersonalen uppmärksammar satsningen, inser att det finns möjligheter att utveckla den egna verksamheten, samtidigt som det finns öppningar för nya samarbeten, profilering i närmiljön och möjligheter att få ekonomiska bidrag, ett inte oväsentligt skäl för ett bibliotek med begränsade resurser. Man identifierar sin samhällsroll och tar ansvar för att bidra till att de politiska målen uppfylls och man formulerar projekt som passar in i det re-

gelverk som gäller för satsningarna, kanske inte dem som man skulle ha valt i första hand men som ändå ligger inom ramen för det egna uppdraget och den inriktning som verksamheten har. I begreppet proaktiv finns ytterligare en aspekt: förmågan att se framåt och agera så att man föregriper och bemöter förväntade förändringar i förutsättningarna. Den aspekten ser jag mindre av på Flemingsbergs bibliotek. Den omvandling av assistenttjänsten till en bibliotekarietjänst som gjordes 1999, så att alla tjänsterna nu är bibliotekarietjänster, kan dock sägas vara en sådan åtgärd. Den möjliggjorde ett flexiblere arbetssätt och innebar på så sätt en beredskap för kommande förändringar.

Deltagandet i de projekt som är kopplade till lokala mål och projekt som är en reaktion på förändrade villkor av olika slag betecknar jag som *reaktivt*. I en kommun ändras de ekonomiska och organisatoriska förutsättningarna återkommande och ibland mycket snabbt. Planeringshorisonten är ofta en mandatperiod, men trots beslut om politisk vision och profil eller ledord samt verksamhetsinriktning kan prioriteringar förändras, de ekonomiska resurserna minskas och verksamheten omorganiseras. Det säger sig självt att arbetet med att anpassa sig till nya mål och villkor är nödvändigt men det tar mycket tid och energi och komplicerar ett systematiskt utvecklingsarbete och möjligheterna att vara proaktiv.

I min studie av Fisksätra bibliotek, *Språk som rikedom* (2008), finns flera exempel på hur plötsliga beslut i kommunledningen förändrade förutsättningarna för biblioteket och försvårade ett väl fungerande arbete. Självfallet måste man följa politiskt fattade beslut men det kan vara kärvt att förhålla sig till helt nya villkor när man just ändrat inriktning och fått igång en bra verksamhet utifrån tidigare beslut.

I Flemingsberg finns flera exempel på detta. 1986 infördes kom-

mundelar i Huddinge kommun, vilket innebar en stor omställning och många fördelar för Flemingsbergs bibliotek. Karin Andréasson fick plats i kommundelens ledningsgrupp och var föredragande i kommunalnämnden. Biblioteket fick mer och bättre information, målen och prioriteringarna var gemensamma för de kommunala institutionerna i kommundelen, beslutsvägarna blev kortare, samarbetet blev tätare och vi-känslan förstärktes. 2002 avskaffades kommundelarna. Skälen var att politikerna ansåg att demokratin och effektiviteten behövde förbättras. De personliga kontakterna fanns kvar men samarbetet försvårades och verksamheten splittrades upp. Ett annat exempel är att Medborgarservice flyttade in på biblioteket 2001 och tog i anspråk en del av lokalen men flyttades ut igen 2009. Ett tredje exempel är bibliotekets förhållande till skolorna. Här har skett flera förändringar (privatisering, flytt av skola), som har fått stora konsekvenser för biblioteket utan att biblioteket har haft något inflytande. Det är inte enkelt att i sådana lägen vara proaktiv! Naturligtvis är det en styrka om man ändå kan utnyttja situationen för fortsatt utveckling.

30 november

- *Flicka, 9-10 år, frågar om vi har cd på tigrinja. Det har vi inte. Då frågar hon om vi har böcker som är både på svenska och tigrinja i samma bok. Det har vi inte heller. Jag visar att det finns några (Pippi o Alfons) där hon kan låna samma bok på båda språken. Det gör hon. Jag säger också att vi kan beställa hit fler böcker. Hon frågar då om det finns några på Hb. Jag kollar och det gör det. Hon säger att hon bor här men går i skola i Huddinge C. Så hon ska kolla deras böcker och återkomma hit om hon behöver mer.*
-

Mål och strategier

Jag har tidigare nämnt alla de lokala styrdokument som biblioteket har att förhålla sig till, liksom till visioner som ”delaktighet” och ”kunskapsstaden”. Därutöver kan nämnas Svensk Biblioteksförerings nationella riktlinjer för folkbibliotekens barn- och ungdomsverksamhet *På barns och ungdomars villkor*(2003), som grundar sig på FN:s barnkonvention.

Folk- och skolbiblioteksmanifesten, Barnkonventionen och *På barns och ungdomars villkor* är inte bindande men är en del av bibliotekskulturen och innehåller en rad uppfordrande formuleringar. Flemingsbergs bibliotek har dessutom tagit upp artikel 19 ur *FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna* som ett rättensöre för verksamheten och betonat den genom att exponera artikeln på väggen i grupprummet.

Det är svårt att arbeta för och med alla visioner och målsättningar som finns i de olika slagen av styrdokument. Om jag ska försöka vaska fram vilka personalen på Flemingsbergs bibliotek har valt att inrikta sig på, hittar jag följande tydliga inriktningar:

- Barn och unga
- Barns och ungas språkutveckling
- Barns och ungas läslust och läsutveckling
- Barns och ungas kunskapsökande
- Mångspråkighet och mångfald av berättelser
- Lokal och global identitet

Resurserna är tydligt viktade till barn och unga med tre av fyra tjänster avdelade för barnverksamheten och f.n. 53% av medieanslaget. Resultaten av viktningen syns också i utlåningen av barn- och ungdomsböcker som utgör 75% av den totala utlå-

ningen. Det verktyg som används är i första hand mediearbetet. Ambitionerna att anpassa mediebeståndet till användarna och till verksamheten är avsevärda. När det gäller lokalytan är prioriteringen mindre tydlig, uppskattningsvis en tredjedel av ytan är avsatt för barn- och ungdomsmedier, men barn använder också ofta läsplatserna och grupprummet. Metoderna är inriktade på förskolan och skolan.

Jag ser mindre av det som i *Biblioteksplanen* kallas ”annorlunda”, d.v.s. utmaningar av det traditionella, överraskningar, utrymme för det oväntade, utforskning och tänjande av gränserna. ”Annorlunda och smart är inte våra ord”, säger Karin Andréasson. (Samtal 2011-10-26) Vuxenverksamheten kan betecknas som en basverksamhet, även här med medierna, tidningar, tidskrifter, böcker, som det viktigaste erbjudandet. Biblioteket stöder aktivt även de vuxnas språk och läsning. Man var exempelvis tidigt ute med köpa in många lexikon och låna ut dem. När det gäller urvalet böcker på engelska lägger man sig vinn om att undvika en anglosaxisk dominans och i stället ha ett ”globalt” urval, med författare från hela världen. Svensk litteratur köps snabbt in för att biblioteket ska erbjuda ett aktuellt utbud. (Samtal 2011-10-26) En ny tjänst fr.o.m. 2012 ökar möjligheterna för en bredare vuxenverksamhet.

Vilka strategier är då som Flemingsbergs bibliotek har valt? Enligt min mening kan man urskilja fyra olika slag av strategier, som motsvarar de fyra olika typer av projekt som jag har identifierat:

Utvecklingsarbete betingat av nationella politiskt fattade beslut och ekonomiska satsningar

Sådana insatser kan vara spektakulära och få uppmärksamhet och trycket kan vara stort att delta eftersom det ofta finns ekonomiska medel att hämta. Projekten styrs i allmänhet av ett regelverk som ska

följas och man skraddarsyr ett projekt utifrån detta.

Utvecklingsarbete betingat av lokala politiskt fattade beslut

Sådant arbete är ålagt uppifrån i organisationen och varierar över tid beroende på politiska, ekonomiska och organisatoriska förändringar. Personalen kan vara mer eller mindre följsam och försöka hitta projekt som "passar in". Man har krav på sig att redovisa måluppfyllelsen.

Utvecklingsarbete som ingår i "professionella" projekt initierade av exempelvis Regionbiblioteket eller Svensk Biblioteksförning

Sådant arbete är avhängigt personalens intresse av att delta i den nationella biblioteksdebatten och biblioteksutvecklingen. Ramarna är här oftast friare.

Kontinuerligt utvecklingsarbete som pågår oavsett förändringar i omvärlden

Sådant arbete förutsätter att personalen har ett personligt intresse av utveckling och att förbättra sin kompetens men kan uppmuntras och stödjas av ledningen.

Till detta kommer det mindre ingripande förändringsarbete som ständigt pågår, som successiva ändringar i rutinerna och omflytningar p.g.a. platsbrist.

Personalen på Flemingsbergs bibliotek går, enligt min mening, medvetet eller omedvetet en balansgång mellan de olika utmaningarna och använder projekten för att få energi för och struktur på utvecklingsarbetet. Det kontinuerliga utvecklingsarbetet pågår, liksom förändringsarbetet, ständigt medan övriga strategier används i varierande utsträckning under olika perioder, kanske beroende på vilka signaler som är starkast i omgivningen. Det är naturligt att man är följsam mot påbud uppifrån och mottaglig för förslag från närmiljön. De "professionella" projekten har närmare anknytning till det kontinuerliga utvecklingsarbetet och förändringsarbetet än de övriga projekten.

4 november

Ca halv fyra kommer en flicka in med sin mamma. Hon hade inte varit i skolan idag pga vaccination och därmed missat dagens bokprat. Hon kom egentligen för att lämna tillbaka en bok och ordna ett nytt lånekort, men hon passade också på att fråga vilka böcker jag hade tagit upp på bokpratet. Jag hämtade böckerna och drog ett minibokprat för henne. Det uppskattade hon och lånade en av böckerna samt ytterligare två stycken.

17 november 2009

En 9-årig pojke som brukar vara här mycket. Han ställer många frågor och undrar var affischen med tips för olika åldrar tagit vägen. Jag säger att den var lite gammal och visar honom nya barnboks katalogen med tips. Han tittar lite där och får också förslag från en kompis. Han hittar 2 böcker till slut som han vill ha. Men han vill ha mer och säger till slut deperat: Finns Fotbollsstjärnor 2011? Vi skrattar båda två.

23 november

10-årig flicka som i frågeinsamlingen ville ha alla i en serie bilderböcker på arabiska. Då sa jag till henne att vi skulle till Orientalia och köpa böcker och att vi skulle försöka få tag i dem. Vi köpte alla i serien och hade skyltat med 3 st som hon kom och ville låna. Jag sa då att vi hade 3 till som vi inte hade skyltat med än. Hon ville ha alla.

24 november

Bokprat i mottagningsklass. En pojke frågar om Barnen i Bullerbyn på polska. Vi har endast en som bilderbok och han lånar Vår i Bullerbyn på både svenska och polska. Han vill också kolla på kapitelböckerna på svenska. Jag visar alla 3 och han tittar väldigt noga. Sen säger han att han ska komma tillbaka med sin mamma för han vill läsa just den som han läste i Polen och han vet inte vilken av de 3 det är.

Hinder

Vilka faktorer har då påverkat och/eller försvårat utvecklingsarbetet? Jag tar här bara upp några exempel som syns i det skriftliga materialet. Jag har tidigare nämnt att politiska och organisatoriska förändringar i kommunen självklart påverkar biblioteket (och andra verksamheter som man samarbetar med) starkt. Om detta finns det åtskilliga vittnesmål i dokumentationen från biblioteket:

Ett mer aktivt utvecklingsarbete påbörjade vi runt 1995. Då kändes det som om vi hade återhämtat oss någorlunda från den stora nedskärningen 1992-1993 (*Redovisning av "Ett globalt bibliotek i ett lokalt samhälle" den 30 januari 2003*).

En förändring med stora konsekvenser blev övergången till bibliotekssystemet Book-it:

I projektet (Barn frågor, min anm.) ingick att arbeta med ämnesord på barn- och ungdomsböcker i katalogen. Det nya biblioteksdatasystemet Book-it hindrade detta. Ämnesorden är det fortfarande problem med i Book-it och någon lösning har inte hittats (*Barn frågor – kan biblioteket svara? Ett år efteråt 2001*).

Införandet av Book-it innebar också att någon statistik för barnböcker inte kunde tas ut under det första året vilket medförde att uppföljningen av medieplaneringsprojektet försvårades. Även andra tekniska problem tenderar att ta mycket tid och kraft: "Datorerna och FRI (bokningssystem för Internet, min anm.) har krånglat som vanligt" (Anngelica Sjölin, *Året som gått 2008*). "Det har blivit de sedvanliga haverierna i diverse datasystem. FRI fick för sig att biblioteket var en simhall, men som tur var kom ingen besökare i badkläder" (Anngelica Sjölin, *Året som gått 2005*).

Personalbyten har stoppat upp utvecklingsarbetet under vissa perioder. Chefsbyten, konflikter, förändringar inom biblioteksorganisationen i kommunen och disciplinproblem på biblioteket (gångbråk förorsakade av omorganisationer och oro i närområdet) påverkar naturligtvis också möjligheterna att genomföra utvecklingsarbete och kan medföra att det drar ut på tiden. Av sådant syns ganska litet i dokumentationen men har framkommit i samtal.

9 december

- *Liten pojke, 3 år, iklädd overall o med mössan rejält knuten under hakan, är med pappa på bib. Pappan frågar efter "den persiska tidningen" o jag visar var den är. Han sätter sig vid det runda bordet o läser. Pojken kollar läget lite försiktigt på bib, kollar ytterdörren, rampen, anslagstavlan... Kollar pappa som läser... går och hämtar en tidning, på tigrinja, han når inte högre, lägger tidningen på bordet, mitt emot pappa, drar ut stolen, klättrar upp, ställer sig på stolen o sträcker fram vänsterbenet framför sig samtidigt som han böjer det andra benet. När han väl sitter på stolen, hasar han ända tills han når tidningen framför sig. Han börjar nu "läsa", efter ett tag vänder han blad.*

14 december

- *I torsdags kom det in en kille som jag har i min läsgrupp. Han hade många frågor och var väldigt framåt och "säker". När han ska gå säger han till mig: "Vi ses i morgon!" han syftar då på läsgruppen. Jag förklarar då att vi ju bara ses varannan vecka, inte varje fredag. Han ser lite besviken ut och det blir inte bättre när jag säger att vi inte ses förrän efter jul. Det är ju inte roligt när någon ser så besviken ut men kul på ett sätt att han uppskattar läsgruppen/boksamtalen!*

Möjligheter och framgångsfaktorer

Samma förändringar i förutsättningarna som kan innebära hinder kan också medföra möjligheter. Kommundelsreformen var en reform som var mycket positiv för biblioteket tills kommundelarna senare avskaffades. Tekniska förändringar kan kräva mycket arbete inledningsvis men innebär möjligheter att ompröva arbetet och på sikt också förbättringar. Införandet av RFID föranledde exempelvis diskussioner om informationsdiskens placering och utformning, något som också får konsekvenser för disponeringen av lokalen och sättet att bemöta besökarna.

Bibliotekspersonalen har, som vi har sett, en rad styrdokument att förhålla sig till. Ur dessa dokument har man plockat sådant som passar in i verksamheten och deltagit i eller själva satt igång projekt med anknytning till exempelvis formuleringar om bibliotekets betydelse för språket, särskilt barnens språkutveckling. Jag har försökt identifiera de faktorer som utmärker utvecklingsarbetet på biblioteket i Flemingsberg.

En eget formulerat förhållningssätt: Ett globalt bibliotek i ett lokalt samhälle

Utöver styrdokumenterna utformade bibliotekspersonalen 2002 under "Storstadssatsningen" en egen verksamhetsidé, "Ett globalt bibliotek i ett lokalt samhälle", och formulerade en fråga som ledning för bibliotekets insatser och prioriteringar: "Hur bygger man på bästa sätt upp ett bibliotek i ett område, vars befolkning kommer från i stort sett hela världen?" Både verksamhetsidén och frågan är bibliotekets tolkning av kommunens övergripande målsättningar om mångfald och mångspråkighet och lokal och global identitet. De visar också den organisationskultur som personalen ansluter sig till och som man arbetar i. Alvesson och Sveningsson betonar att det måste finnas en stark

vi-känsla i förändringsarbetet. Om förändringsarbetet upplevs som ålagt uppifrån ifrågasätts ofta projektets relevans (Alvesson & Sveningsson 2008, s. 239). Personalen på Flemingsbergs bibliotek har själva valt sin verksamhetsidé och den är alltså väl förankrad. Man väljer också i de flesta fall de projekt man vill delta i och går in i dem med egna drivkrafter, vilket enligt Alvesson och Sveningsson är betydelsefullt för framgång.

Verksamhetsidén och frågan uttrycker även det som Joacim Hansson kallar ”lokalt biblioteksarbete”. Hansson anknuter till det engelska begreppet ”community librarianship”, som han översätter till ”lokalt biblioteksarbete”. Hansson anför en rad exempel och menar att ”idag har just språk- och lässtimulerande verksamheter riktade mot barn en särskilt viktig plats i många biblioteks lokala arbete”, något som i högsta grad gäller Flemingsbergs bibliotek (Hansson 2005, s. 32). Hansson poängterar också bibliotekets roll som lokalt kunskapscentrum och dess betydelse för det livslånga lärandet, en uppgift som också åläggs biblioteken i Huddinges biblioteksplan. Även här har Flemingsbergs bibliotek valt att fokusera på barnen. Det återkommande arbetet med att anpassa mediebeståndet till besökarna och deras frågor och försöken att ändra uppställningssystemet till ett mindre etnocentriskt system är andra delar av det lokala biblioteksarbetet och i förverkligandet av verksamhetsidén.

Lokalt biblioteksarbete innebär även, enligt Hansson, att biblioteket gör sådant ”som kanske inte i förstone förväntas av ett bibliotek” och att detta ”blir en viktig del i arbete med att nå de närboende medborgarna”. Sådant ser jag mindre av i dokumentationen men föräldramöten på biblioteket är ett exempel.

Kontinuerlig fortbildning, extern och intern

Projekt kan i sig innebära fortbildning men personalen har också deltagit i flera formella utbildningar. Under projektet ”Barn frå-

gar” deltog Lena Rolén och Elisabeth Möllersten i den biblioteks- pedagogiska kursen Att möta ett nytt arbetssätt vid lärarutbild- ningen i Uppsala. Karin Andréasson har läst universitetskursen Etnicitet, mångfald och integration och deltagit i kursen i evi- densbaserat arbete, som Regionbiblioteket m.fl. har anordnat. I verksamhetsberättelserna syns också deltagande i Svensk Biblio- teksförenings Biblioteks dagar och andra bibliotekskonferenser, liksom i fortbildning anordnad internt inom kommunen för ex- empelvis förskolan. Personalen är flitiga deltagare i studiedagar anordnade av Regionbibliotek Stockholm. Regionbibliotekets barnbibliotekskurs Ett angeläget barnbibliotek 2010 (jfr sista punkten i *På barns och ungdomars villkor*: ”Biblioteket ska vara en angelägenhet för alla barn och ungdomar”) gav mycket sti- mulans och idéer för det praktiska arbetet, anser Elisabeth Møl- lersten.

I dokumentationen finns flera referenser till kurserna och det är tydligt att de har haft stor betydelse för personalens engagemang och bibliotekets utveckling. Elisabeth Möllersten, Annelica Sjö- lin och Julia Karlsson deltog 2009 i en tidskriftsklubb ledd av Malin Ögland vid Regionbibliotek Stockholm: ”Tidskriftsklub- ben har haft 2 träffar under höstterminen. Speciellt den andra texten vi läste, en magisteruppsats om faktaböcker i bokprat, tyckte jag gav väldigt mycket” (Julia Karlsson, *Verksamhetsbe- rättelse – arbetsmaterial* 2009). Regionbibliotekets serie Tid för samtal, några timmars samtal kring ett viktigt ämne, med en kun- nig inledare och intresserade personer på jämlik nivå, nämns av Karin Andréasson som särskilt inspirerande och Karin Andréas- son och Elisabeth Möllersten har också deltagit som inledare i ett sådant samtal om mångspråkighet.

Deltagande i projekt

Som framgått ovan deltar biblioteket kontinuerligt i projekt, större eller mindre. Initiativet kommer ofta från biblioteket, men

även utifrån, och alla initiativ fordrar en positiv samarbetspartner så man måste träffa rätt person och ett projekt måste växa fram i ett samspel, enligt Karin Andréasson. ”Man måste fånga tillfället och försöka utnyttja möjligheterna.” ”Karin kastade sig på faxen och anmälde oss till ’Barn frågor’ ”, säger Lena Rolén (Intervju 2011-09-29). Men initiativ kommer också från andra. ”Läskontraktet” var skolans projekt som biblioteket engagerades i. De regionala projekten har ofta hakat i varandra och passat att använda i det pågående utvecklingsarbetet.

Kontinuerligt utvecklingsarbete

Det som påbörjas i ett projekt lever vidare, i alla fall i viss utsträckning. Lärhjälpen som startade under ”Blommanprojektet” fungerar fortfarande. Aktiviteterna under ”Storstadssatsningen” återopas på flera ställen i dokumentationen. I de personliga verksamhetsberättelserna finns flera referenser till ”Barn frågor” i samband med nya insatser. Under studiedagen Öppna boken 2005 diskuterades i grupperna värdet av att barn tipsar barn om böcker. Den idén förverkligas ett år senare i projektet ”Frirummet”.

Allra tydligast är kontinuiteten när det gäller arbetet med mediebeståndet. Redan på 1990-talet sökte man aktivt upp alternativa inköpskällor för att hitta böcker på andra språk, utanför de paket som Bibliotekstjänst då kunde leverera, exempelvis turkiska böcker från Lena Westers bokimport Turkos, och detta är fortfarande en viktig del av inköpsarbetet. För arbetet med ny bokuppställning på vuxenavdelningen var bl.a. Joacim Hanssons avhandling *Klassifikation, bibliotek och samhälle* (1999) en inspiration. Redan före ”Barn frågor”-projektet hade personalen fört samman avdelningarna K och N på vuxenavdelningen och ändrat uppställningen från en Sverige-Europa-centrering till en uppställning efter världsdelarna, för att markera att inga länder är viktigare än andra.

Frågeinsamlingen under "Barn frågor" väckte tankar om mediebeståndets sammansättning och uppställning och många insatser och förändringar gjordes för att optimera mediebeståndet och göra det lätt för barnen att hitta det de letade efter. Då påbörjades också det dagboksskrivande som senare har återkommit. Arbetet fortsatte i "Medieplaneringsprojektet", då statistik och mätningar blev ytterligare verktyg för att bygga en bättre grund för beståndsarbetet. Och 2009 gjordes en ny frågeinsamling: "Vi har under terminen gått vidare med projektet 'Barn frågor' med Lena Lundgren, då vi under oktober månad samlade in frågor med hjälp av ett formulär. Vi gjorde även ögonblicksbilder och Lena Lundgren har varit här en gång och observerat. Vi ska antagligen också samarbeta med Alby så att de kommer hit och observerar" (Julia Karlsson, *Verksamhetsberättelse – arbetsmaterial* 2009). "Barn frågor-arbetet fortgår ju, det är tydligt för mig. Hyllor ändras osv. Spökhyllan heter numera 'läskigt'. 3D-hyllan är borta" (Anngelica Sjölin, *Samtal den 23 maj 2011*). Det är också oftast som områdets medieexperter som biblioteket har gått in i lokala samarbeten med förskola och skola.

Samtidigt finns det många exempel på hur upparbetade kontakter bryts, förändringar på skolor och i förskolor ändrar förutsättningarna och hur systembyten och tekniska förändringar avbryter påbörjat arbete: "Denna sommar ägnades ingen tid åt Medieplanering, tack vare en uppgradering av Bookit" (Anngelica Sjölin, *Året som gått* 2007). Det är också svårt att ha tillräcklig uthållighet: "Nu har vi alltfler trådar att hålla reda på. Fler avdelningar, mer som kräver statistik och uppföljning. Och ännu mer analys. Arbetet mer splittrat. /.../ Man kan fundera över hur mycket tid man kan ägna åt delarna, så att det inte är till men för helheten" (Elisabeth Möllersten, *Samtal den 23 maj 2011*).

Dokumentation av det löpande arbetet

Som framgått av avsnittet Material är arbetet på Flemingsbergs

bibliotek väl dokumenterat. Förutom de mera officiella dokumenten finns mycket material av typen minnesanteckningar från personal- och planeringsmöten, anteckningar från projekten, sammanfattningar inför redovisningar av projekt och personliga verksamhetsberättelser, som ger en bra inblick i ett ”vanligt” biblioteks mångfasetterade verksamhet. Periodvis har personalen också fört dagbok, snabbt nedkastade noteringar och iakttagelser i en vanlig kalender i informationsdisken. Under ”Barn frågor”-projektet hade vi stor användning av dessa anteckningar och av dokumentationen framgår att noteringarna användes i personalens diskussioner exempelvis under frågeinsamlingen 2009. Materialet ger mycket intressanta inblickar i den löpande verksamheten, även om det naturligtvis inte säger allt. Om det är något man skulle önska, är att de personliga verksamhetsberättelserna vore lite mera likartat disponerade och innehöll ännu fler reflektioner.

Gemensamma reflektioner och diskussioner

Dokumentation, fortbildning, diskussioner och reflektioner hänger nära ihop men följer inte automatiskt på varandra. Det är någorlunda lätt (om än inte självklart på alla bibliotek) att dokumentera och utnyttja möjligheterna till fortbildning, det är betydligt svårare att få utrymme för bearbetning, analys och reflektion och uppföljande diskussioner. Jag har nämnt att det finns tid för diskussioner på personalmötena i Flemingsberg. Men personalen för också ett dagligt samtal. Julia Karlsson säger i intervjun att man i personalen pratar mycket om sitt jobb: ”Vi pratar så himla mycket!” Hon tycker att det är intressant hela tiden och att ingenting går på rutin, ”det händer så mycket” (Intervju med Julia Karlsson 2011-06-16).

Fortbildningen, personalens teoretiska diskussioner och dokumentationen är tydliga exempel på evidensbaserat arbete. Det finns tid på veckomötena för presentationer och reflektioner över vad man har lärt sig och diskuterat på möten och studiedagar, det

framhäver också Julia Karlsson i min intervju med henne. I det arbetsmaterial som jag har haft tillgång till finns flera korta utvärderingar, bl.a. av Elisabeth Möllersten och Andrea Landström om boksamtal. Men personalen påpekar att det ändå inte alltid blir något av det man har hört om och diskuterat, även om det var intressant. Elisabeth Möllersten: ”Det finns inget arbetssätt kring hur man omsätter teori i praktiken.” Och det ökande dagliga flödet av människor och medier måste tas om hand genast och kan inte skjutas framåt med hänvisning till att personalen diskuterar utvecklingsfrågor!

Karin Andréasson gör några reflektioner om evidensbaserat arbete i *Länsnytt*:

Vad är ett relevant bibliotek? Den frågeställningen är utgångspunkt för oss i vårt dagliga, ständigt pågående, utvecklingsarbete. Relevant för vem? För dem vi är till för. Blir vi ett relevant bibliotek enbart genom att arbeta evidensbaserat? Vems evidens? Vad är det vi *int* ser? Vems erfarenheter räknas? Kan det vara så att vårt evidensbase-

rade arbetssätt ibland hindrar oss från att vara relevanta? Sannolikt (*Länsnytt* 2009:3).

Det man ser minst av är organiserade diskussioner av typ tidskriftsklubb, alltså diskussioner om forskningsartiklar och uppsatser. Biblioteken i Huddinge hade en gemensam tidskriftsklubb där Malin Ögland deltog två gånger men den rann ut i sanden. Mitt intryck är att personalen snarare använder föreläsningar av exempelvis forskare och andra experter, d.v.s. bearbetade och sammanfattade forskningsresultat och teorier, som material och underlag för sina diskussioner än teoretisk litteratur.

Stark personalgrupp

Det finns en gemensam syn på bibliotekets uppdrag bland personalen. Det är en liten personalgrupp med fyra bibliotekariér och gruppen har varit relativt stabil. Två av bibliotekarierna har varit anställda i Flemingsberg i 30 resp. 17 år och en i 10 år. På den fjärde tjänsten har det varit flera byten, men jag uppfattar det som om de bibliotekariér, som har varit anställda under kortare perioder, aktivt har bidragit med andra erfarenheter och nya synpunkter. Julia Karlsson säger att man hela tiden diskuterar hur man kan jobba tillsammans, inom biblioteket och med andra i lokalsamhället. Hon säger också att det är en sammansvetsad personalgrupp och Julia kände att hon blev en av dem mycket snabbt. Hon kände att hon passade in, de övriga delade med sig generöst och var öppna för vad Julia, bl.a. med sin bakgrund som skolbibliotekarie, kunde bidra med (Intervju 2011-06-16). Det meningsskapande samtalet som Alvesson och Sveningsson talar om (se s. 11) stärker naturligtvis personalgruppen. Det är god stämning och man har mycket roligt tillsammans.

En del av organisationskulturen har att göra med hur personalen som arbetsgrupp fungerar och hur lärandet går till. Här har högskoleadjunkt Kerstin Rydsjö vid Bibliotekshögskolan lyft

fram den amerikanske forskaren Etienne Wenger, vars fokus på lärande som samspel kan tillämpas på vissa arbetsgrupper inom biblioteksvärlden. ”Communities of practice are groups of people who share a concern or a passion for something they do and learn how to do it better as they interact regularly.” (2006 enl. Rydsjö) Vi lär för att fungera i sammanhang vi sätter värde på. Rydsjö sammanfattar Wengers teori: ”En praktikgemenskap kan bestå av en grupp människor som delar ett intresse eller har sitt yrke gemensamt etc, det viktiga är att de har ett gemensamt fokus, de delar ett intresse eller ett engagemang för något de gör. [...] Det är genom processen att dela information och erfarenheter med gruppen som medlemmarna lär av varandra och får möjligheter att utvecklas, både personligt och professionellt” (Powerpoint vid föreläsning 2011-02-09). Enligt min mening är personalen vid Flemingsbergs bibliotek ett exempel på en sådan ”community of practice”, praktikgemenskap.

Ledarskapet har naturligtvis också stor betydelse. Karin Andréasson har varit chef i många år och hennes tankar och idéer om bibliotekens roll i samhället och hur Flemingsbergsbiblioteket bör fungera präglar verksamheten i hög grad. Hon har ett starkt samhällsintresse som hon fick med sig hemifrån, liksom intresset för litteratur och språk. Pappan var som student i Lund med i Clarté och deltog i kampen mot nazismen och var sedan bl.a. verksam som chefredaktör för en fackförbundstidskrift. Föräldrarna förmedlade ett ”bottom up”-perspektiv, som hos Karin har resulterat i ett engagemang för människor och deras olika villkor i samhället. I Flemingsberg har hon stannat eftersom miljön var (och är) intressant och utmanande och för att det hela tiden har funnits mycket att ta itu med. Flemingsberg var ett av de första områdena som gick in i kommunalorganisationen och biblioteket var det första i kommunen som datoriserades. ”I Flemingsberg slutar man med en gång eller så stannar man”, säger Karin (Samtal 2011-10-25). Uppdraget som lokal DIK-ordförande under

Huddinges ekonomiskt besvärliga år ökade hennes intresse för människors förutsättningar och villkor ytterligare. Då började hon också fundera mycket över maktfrågor och ”vem som har tolkningsföreträde”. En kurs i ”invandrarverksamhet” (det hette så då) ledd av Lena Wester och Ulla-Britt Nordin Siebolds var betydelsefull och som viktiga inspirationskällor nämner Karin Andréasson Sven Lindqvist, Stefan Jonsson och Lena Andersson, alla kunniga och självständigt tänkande journalister (Samtal 2011-10-25).

Goda kontakter med närmiljön

Kontinuiteten i personalgruppen har bidragit till att biblioteket har mycket goda kontakter med andra aktörer i lokalsamhället, oftast personliga kontakter. Men det finns också exempel i materialet på att en nyanställd utan vidare kan ta vid där någon annan påbörjat en insats. Julia Karlsson tog över arbetet med boksamtal som Andrea Landström hade påbörjat och säger att ”det känns som mitt”. Gemensam fortbildning har genomförts särskilt med förskolan i samband med projekt och många engagerade lärare finns på skolorna. Projektet ”Läskontraktet” resulterade, som nämnts, i att personalen på biblioteket fick ta emot Huddinge kommuns pris ”Årets pedagoger” 2009 tillsammans med lärare på Annerstaskolan, och det projektet fortsätter.

I materialet finns det samtidigt exempel på problem med kontakter framförallt med skolorna, kontakter som brutits eller där det inte fanns något intresse från skolans sida. ”[X-skolan] har blivit bättre på att boka bokprat, men att komma ihåg att dyka upp på avtalad tid fortsätter att vara ett problem” (Annelica Sjölin, *Året som gått 2004*). Det har varit problem med några boklådor som biblioteket på förskolans begäran har sammanställt: ”Lådor till dagis har däremot fungerat sämre, det verkar finnas en ovilja från förskolans/skolans sida att hämta lådor” (ibid.). Ett annat exempel: ”Vi fick pengar för ett författarbesök till sko-

lorna. [...] Tyvärr genomfördes författarbesöket utan att jag fick veta något om när och hur, och inga lärare efterfrågade böcker av Dan Höjer i förväg. Men tydligen var besöket mycket uppskattat, så det var ju bra” (Andrea Landström, 2004). Skälen kan vara omorganisationer eller personalbyten på skolorna, men kan förstås också bero på synen på biblioteket, alltså att biblioteket ses som den som ger service snarare än som samarbetspartner. Samarbetet med förskolor och skolor kan oftast beskrivas som ömsesidigt men kanske inte med alla skolor eller lärare. Efter det att kommundelarna upplöstes finns det inte så många naturliga kontaktytor längre och man använder ofta redan tidigare uppbyggda kanaler.

Samarbete med andra aktörer som föreningar och kyrkan syns inte i materialet men i ”KomSamman”, en verksamhet för nyanlända, som är ett samarbetsprojekt mellan en rad aktörer, diskuteras bibliotekets medverkan. Lena Rolén kan, i min intervju med henne, inte heller påminna sig några sådana samarbeten. Enligt Karin Andréasson är bibliotekets verksamhet snarare inriktad på individer än grupper.

Bra omvärldsbevakning

Ett brett samhällsintresse, privat och professionellt, avspeglas tydligt i materialet. Karin Andréassons deltagande i seminarier och föreläsningar om samhällsteori och samhällsdebatt syns i de personliga verksamhetsberättelserna och framgår också av den övriga dokumentationen: kursen Etnicitet, mångfald och integration vid Stockholms universitet, ”Lärarhögskolan om ’bildning och mångkultur’”, ”ABF heldag om Frantz Fanon”. Det intresset har säkert stor betydelse för bibliotekets inriktning och prioriteringar. Funderingar kring förhållandet mellan centrum och periferi är också något som sysselsätter Karin Andréasson och som hon tar upp i inledningen till det Tid för samtal med rubriken Världen i vardagen som anordnades av Regionbiblioteket hösten

2010: ”Vi avvisar alla färdigritade kartor, beskrivningen av vår närmaste omgivning som förort, periferi, det andra, det underordnade.” Detta var ett nytt synsätt för flera av deltagarna och uppskattades och väckte många tankar, enligt utvärderingen av diskussionen.

Demokratifrågorna är viktiga för hela personalen. Den aktiva kompetensutvecklingen och den gemensamma diskussionen har som grund en gemensam övertygelse hos personalen om att biblioteket gör skillnad i samhället, särskilt för barnen. Verksamhetsidéen ”ett globalt bibliotek i ett lokalt samhälle” är uppfordrande, den förutsätter ett intresse för internationella frågor, för mångspråkighet och för bibliotekets möjligheter att spela aktiv en roll. Språkväggen i grupprummet med artikel 19 i *FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna* på ett antal språk är ett sätt att signalera att demokrati och yttrandefrihet är viktiga för biblioteket. Det är också ett sätt att åskådliggöra ett antal av de språk som finns i området. Man har fokus på språket, barnens språkutveckling och barnens medier men också på rätten för vuxna att hitta böcker och tidskrifter på sina egna språk.

De flesta projekten förutsätter goda kunskaper om arbetssätt i förskolan och skolan och gemensam fortbildning är återkommande. Bibliotekarierna har ibland besökt förskolorna, särskilt inom projektet ”Bästa språken”, för att få bättre kunskaper om miljö och arbetssätt.

Utvecklingsarbete som organisationskultur

Flemingsbergs bibliotek har, enligt min mening, utveckling som en del av sin organisationskultur. ”Det är viktigt för medlemmarna att organisationen står för något unikt när det gäller stil, inriktning, historia och så vidare, det vill säga att den tillskrivs en påtaglig och betydelsefull identitet” (Alvesson & Svingsson 2008, s. 60f). I den identiteten ingår utveckling. Detta bekräftas av Julia Karlsson, som menar att det intryck som hon fick under anställningsintervjun, att personalen hela tiden ville komma framåt, är ett intryck som har stått sig (Intervju 2011-06-16).

Forskarna pekar också (som nämnts på s. 11), på tidsaspekten i förändringsarbetet, ”man kan inte förstå förändring bara genom en ögonblicksbild”, och poängterar vikten av longitudinella perspektiv. Under ca tjugo år har bibliotekets yttre förutsättningar förändrats. Biblioteket har gått från att vara ett integrerat folk- och skolbibliotek till att enbart vara ett folkbibliotek. Biblioteket har från början ingått i en centraliserad organisation, sedan i en kommundel och därefter åter i en kommungemensam organisation. Kommunens ekonomi har naturligtvis påverkat biblioteket mycket påtagligt och den tekniska utvecklingen har fått stora konsekvenser. Biblioteket har att förhålla sig till alla dessa yttre faktorer samtidigt som det måste förändra och utveckla sin egen verksamhet och ändå behålla sin inriktning. Åtskillig tid har lagts ner på projekten, mer eller mindre under olika perioder. Samtidigt har naturligtvis den dagliga verksamheten pågått med en omfattande hantering av besökare och medier. Det fordrar uthållighet och målmedvetenhet.

Jag har försökt ge en översiktlig bild och en del konkreta exempel på bibliotekets utvecklingsarbete och det sammanhang som det pågår inom. En sådan genomgång väcker också tankar och

frågor och jag vill här reflektera över och problematisera vissa aspekter på verksamheten.

Samsyn

Flemingsbergs bibliotek har valt ut och tolkat kommunens övergripande visioner och mål i en egen verksamhetsidé. Urvalet av projekt som man deltar i speglar också denna tolkning. Tolkningen stämmer överens med den som bibliotekets lokala samarbetspartner i förskola och skola gör och det finns i området en samsyn om att stöd till barnens språkutveckling är det ”gemensamma professionella objektet”.⁴ Under ”Storstadssatsningen” utarbetades en språkhandlingsplan, För ett språkutvecklande arbetssätt⁵, av representanter för biblioteket, förskolan och skolan. En sådan samsyn stärker naturligtvis aktörernas respektive insatser. Ett bra exempel är projektet ”Läskontraktet” som genomförs tillsammans med Annerstaskolan, där bibliotekets insatser särskilt har lyfts fram av pedagogerna och som belönades med kommunens pris ”Årets pedagoger i Huddinge kommun” 2009. Lena Rolén, som tidigare var barnbibliotekarie i Flemingsberg, säger också att arbetet där var konkret och att uppdraget att arbeta med barns språkutveckling var tydligt. Det var lätt att samarbeta med de engagerade pedagogerna, man lärde känna barnen och såg deras utveckling och sitt eget bidrag till den (Intervju 2011-09-29).

Bibliotekets kraftiga betoning på språket får genomslag på många sätt, inte bara i projekten. Den s.k. Språkväggen i grupprummet, med artikel 19 ur *FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna* på ett antal språk som talas i Flemingsberg, är en tydlig signal.

4. Läs mera om det gemensamma professionella projektet för skola och bibliotek i *Från medieplanering till verksamhetsutveckling* (2009) och Mikael Alexanderssons och Louise Limbergs *Textflytt och sökslump* (2007).

5. En sådan utarbetades också ungefär samtidigt bl.a. i Brämhults kommundel i Borås (Stenström 2002, s. 13).

Ett annat exempel är den hyllgavel på barnavdelningen som man har vikt för skyltning av samma barnbokstitel på flera språk. Den både visar bredden på bokbeståndet och ger impulser till samtal om språk ur olika aspekter.

Delaktighet

Samtidigt ger kommunens vision och mål utrymme för andra tolkningar av uppdraget. Delaktighet är, som vi har sett, kommunens övergripande vision och det finns också en definition av delaktighet på hemsidan:

Det betyder att i Huddinge formas service, verksamheter och miljö i en öppen dialog och samverkan mellan många engagerade invånare, politiker, kommunanställda, företagare, institutioner och organisationer.

De former som nämns är information, konsultation, dialog, samarbete och medbestämmande, med allt högre grad av delaktighet.

Delaktighet är ett komplicerat begrepp som kan ha många innebörder. Amira Sofie Sandin har i studien *Barnbibliotek och lässtimulans* gått igenom olika aspekter och nivåer av delaktighet. Sandin varnar för att blanda samman delaktighet och deltagande, att delta i en verksamhet är inte detsamma som att vara delaktig i den, och åberopar forskaren Harry Shier som har identifierat fem steg med en ökande grad av delaktighet för barn:

5. Barn delar makt och ansvar med vuxna i beslutsfattande processer. Till skillnad från nivå 4 har vuxna inte vetorätt utan delaktighet sker på lika villkor.
4. Barn involveras i beslutsfattande processer. I denna nivå har barn reellt inflytande och påverkansmöjligheter till skillnad från tidigare nivåer då de endast förser beslutsfattarna med synpunkter.
3. Hänsyn tas till barns åsikter. I denna nivå måste möjligheter för barn att uttrycka sig vara inarbetade i verksamheten. Barn konsulteras i denna nivå men det garanteras inte att barns åsikter får någon reell påverkan i beslut.
2. Barn får stöd att uttrycka sina åsikter. Skillnaden från nivå 1 är att vuxna måste skapa en miljö där barn känner att de kan och vill uttrycka sig.
1. Barn blir lyssnade på. Initiativet att uttrycka sig ligger hos barnen och den vuxnes roll är att lyssna (Sandin 2011, s.187).

Man skulle kunna säga att Huddinge kommuns vision om delaktighet ligger på nivå 2 med sin starka betoning på dialog utan garantier för direkt inflytande. Medbestämmande nämns visserligen som en form men utan precisering av vad det skulle kunna innebära.

Flemingsbergs bibliotek kan också sägas ligga på nivå 2, men med en mycket stark betoning att personalen verkligen låter barns frågor, observationer av bemötandet av barnen och dagboksnoteringar påverka verksamheten. I projektet ”Frirummet”

var barnen själva delaktiga i projektets aktiviteter och det årligen återkommande aktiva arbetet med Bokjury, ett nationellt projekt där barn själva väljer de bästa böckerna ur föregående års utgivning, är också exempel på delaktighet. Dock saknas organiserade former för att ta tillvara barns egna synpunkter och garantera deras delaktighet i andra delar av verksamheten. Man skulle kunna uttrycka det som att *barnperspektivet* är väl tillgodosett men *barns perspektiv* mindre väl. Att man har diskuterat detta framgår av rapporten från ”Frirummet”, där Anna Strid sammanfattar att ”man genom att fråga barnen [skulle] kunna få fler idéer om vad som kan göras” (Strid, *Frirummet*, s. 3, min paginering). Att utveckla barns direkta inflytande över (delar av) verksamheten framstår som ett naturligt nästa steg för biblioteket.

Under min undersökning av barns frågor 1997 konstaterade jag att samspelet mellan bibliotekarierna och barnen präglades av uppmärksam lyssnande och närhet och att barnen hade ett stort

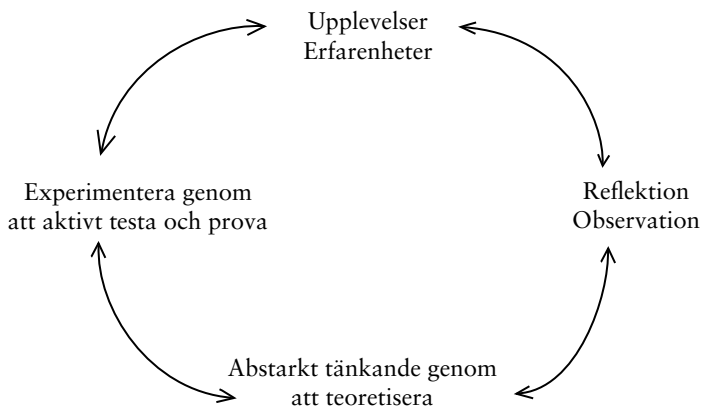
förtroende för personalen, vilket visade sig i de ibland mycket personliga frågor som de ställde (*Barn frågor* 2000, s. 51 ff.). På ett föräldramöte på biblioteket för något år sedan sa en mamma: ”[D]et märks att ni bryr er om våra barn. Det betyder mycket för oss” (*Tid för samtal: Världen i vardagen* 28 september 2010). Enligt kommunens brukarenkät 2009 får också Flemingsbergs bibliotek mycket höga värden när det gäller bemötande, kunighet och service. Detta är en aspekt som inte finns med Shiers trappa men som med all säkerhet har stor betydelse. Ett medvetet förhållningssätt och barns upplevelser av att bli tagna på allvar borde kunna vara en faktor i delaktighetsbegreppet. Sandin problematiserar delaktighet i en bibliotekskontext men här behövs ytterligare diskussioner och reflektioner om innebörden på olika bibliotek och i olika typer av verksamheter.

Lärande organisation

Flemingsbergs bibliotek framstår som en lärande organisation. Den kontinuerliga fortbildningen, metoder som frågeinsamlingar, dagboksanteckningar, observationer, liksom det dagliga samtalet och de ständiga projekten är inslag i det pågående lärandet. Större insamlingar av frågor har genomförts två gånger. Dagboksskrivandet påbörjades i ”Barn frågor” och dyker sedan upp bl.a. i ”Frirummet” och ”Medieplaneringsprojektet”. Observationer användes i ”KOLLA-projektet” och i tvinningsarbetet med Alby. Metoderna skapar den distans till det egna arbetet som Rönnerman framhåller som nödvändig för reflektion och eget lärande. (Rönnerman 2004, s. 20 ff)

David Kolbs lärcirkel för ett erfarenhetsbaserat arbetssätt så som Malin Ögland beskriver den i *Från medieplanering till verksamhetsutveckling*, ger en tvådimensionell bild av processen.

Rönnerman åberopar andra forskare (Kemmis & Mc Taggart 1982), som ser erfarenhetslärande som en spiral, en tredimensio-

nell bild, som också visar att man, när man har gått varvet runt, inte startar på samma utgångspunkt utan på en ny, högre nivå, vilket Ögland också utvecklar i *Definitely, maybe* (2011, s. 42). Jag har inte fördjupat mig i dessa forskares teorier men anser att det gemensamma, erfarenhetsbaserade lärande som pågår i Flemingsberg, kan liknas vid en spiral på det sättet att projekten ofta hakar i varandra och leder vidare. Erfarenheterna från ett projekt används i kommande projekt. Julia Karlsson: "Till att börja med kändes det överväldigande med alla projekt, men snart insåg jag att allt hänger ihop. Man behöver inte hålla koll på alla detaljer för man har koll på helheten. Språk! Barn!" (*Samtal den 23 maj 2011*)

Alvesson och Sveningsson lägger särskild vikt vid det meningskapande samtalet. Att ett sådant samtal ständigt pågår på Flemingsbergs bibliotek har jag nämnt flera exempel på. Forskarna skiljer också mellan projekt med en planeringsansats och med en processansats. De konstaterar att väl planerade förändringar tenderar att misslyckas medan projekt som ses som "en öppen, kontinuerlig och oförutsägbar process utan tydlig början eller avslutning" har större förutsättningar att lyckas (Alvesson &

Sveningsson 2008, s. 43 ff). ”Bland framträdande förändringar finner vi kontinuerliga förbättringsprojekt och spontant experimenterande från mellanchefer och anställdas sida ’på golvet’, något som brukar sägas karakterisera lärande organisationer” (ibid., s. 30). På Flemingsbergs bibliotek pågår ett kontinuerligt utvecklings- och förändringsarbete där projekt med början och slut fogas in som energigivare och resursförstärkare.

Ett evidensbaserat förhållningssätt innebär att man tillgodogör sig teorier och forskningsrön och diskuterar och tillämpar dem i sin egen verksamhet. Som jag har nämnt tidigare ser jag inte så mycket av sådan användning av teoretisk litteratur i utvecklingsarbetet på Flemingsbergs bibliotek. Karin Andréasson hade också, efter den kurs som bl.a. Regionbiblioteket ordnade, en del kritiska synpunkter på vad evidensbaserat arbete egentligen innebär och om det kanske egentligen bara bekräftar de egna uppfattningarna och den befintliga verksamheten.

Lotta Haglund nämner i sin artikel, som ett hinder för användning av vetenskapliga rön, att ”det finns för lite svensk/nordisk applicerbar forskning” och att den anglosaxiska litteraturen upplevs för svår att använda p.g.a. ”alltför stora kulturella och/eller organisatoriska skillnader” och ”ett visst motstånd och en ovana vid att läsa komplexa texter på engelska” (Haglund 2010). Till dessa skäl kommer, enligt min uppfattning, ett mycket uppenbart, nämligen svårigheten att orientera sig i den litteratur som ändå finns. Här kan läns- och regionbiblioteken spela en viktig roll, liksom Svensk Biblioteksförning och *Biblioteksbladet*, genom att presentera och recensera uppsatser, inbjuda till diskussioner om teoretiska ämnen och bjuda in forskare att föreläsa på kurser och konferenser. Tematiska forskningsöversikter, översikter och sammanfattningar behövs också men det kan vara svårt att finansiera sådana.

Däremot finns det många exempel på att litteratur, föreläsningar,

och artiklar inspirerar personalen i Flemingsberg. Joacim Hanssons avhandling om SAB-systemet väckte frågor om hur relevant uppställningssystemet var. I rapporten från "Frirummet" hänvisas till Aidan Chambers bok om boksamtal, *Böcker inom oss* (1998). AnnaCarin Elfs och Nancy Petréns magisteruppsats "*Kolla vad jag hittade!*" inspirerade till "KOLLA-projektet". Karin Andréassons deltagande i universitetskursen Etnicitet, mångfald och integration åberopas flera gånger och ledde till många diskussioner om vad ett relevant bibliotek kan innebära. Stefan Jonssons bok *Världens centrum – en essä om globalisering* (2001) väckte tankar om centrum kontra periferi. I den hänvisar författaren till en karta från ca 1555 över aztekernas huvudstad som var ritad en samtida aztek och som var obegriplig för spanjorerna, eftersom den gav en annan bild av "Las Indias" än den de själva hade ritat. Kartan förklarades som falsk eftersom den visade ett helt annat perspektiv på världen. "Vilka kartor ritas vi idag?" frågar sig Karin Andréasson (*Redovisning av "Ett globalt bibliotek i ett lokalt samhälle" den 30 januari 2003*).

Det finns enligt min mening förutsättningar, i form av redan pågående teoretiska diskussioner, öppenhet och engagemang, för bibliotekarierna att gå vidare med den teoretiska förankringen och göra arbetet mera välgrundat, vilket skulle stärka utvecklingsarbetet ytterligare.

I denna korta text har jag använt ett antal begrepp för det medvetna dagliga lärandet, som jag har hämtat ur den teoretiska litteraturen, som *evidensbaserat lärande*, *erfarenhetslärande*, *lärande som samspel*, *aktionslärande*, och andra liknande finns som *lärande i praktiken*. Bibliotekarierna i Flemingsberg kallar sig själva *reflekterande praktiker*. Finns det reella skillnader mellan dessa begrepp eller har de samma eller liknande betydelser fast inom olika forskningsfält? Det skulle vara intressant om någon, liksom Haglund, Herron, Åstrand och Ögland har gjort

med evidensbaserat arbete, granskade dem och prövade dem i en bibliotekskontext så att vi får definierade termer, som kan utöka vår teoretiska begreppsapparat.

Barn och vuxna

Flemingsbergs bibliotek har en klar prioritering av barn. Det syns i resursfördelningen och i hela verksamheten, både i det löpande arbetet och i projekten. Det finns också en strävan att få med föräldrarna i en del av projekten och försöka få dem att komma till biblioteket tillsammans med sina barn på barnens fritid. I projektbeskrivningarna och redovisningarna nämns många gånger "information" och "vi informerade om biblioteket" i olika varianter. Samtidigt konstateras också, i samma material, att det individuella samtalet ofta ger mest, även om det exempelvis på föräldramötena kan bli lite rörigt med språksvårigheter och tolkar. Mindre av information och ännu mera av samtal borde förmodligen vara en framgångsrik inriktning.

Flemingsbergs bibliotek bygger större delen av sitt utvecklingsarbete på samverkan med förskola och skola. Här finns goda kontakter upparbetade och det är naturligt att projekten inriktar sig på barn i skola och förskola. Förskolan och skolan erbjuder också kanaler genom vilka man kan nå barnen. Jag har tidigare visat exempel på ömsesidighet, där förskolan/skolan och biblioteket samverkar utifrån sina respektive kompetenser och på lika villkor. Betoningen på stöd i barnens språk- och läsutveckling har en pedagogisk inriktning men det nära samarbetet med skolan innebär samtidigt att ramarna för utvecklingsarbetet i stor utsträckning är begränsande och bestäms av skolan. Anna Strids redovisning av projektet "Frirummet" visar flera utvecklingsmöjligheter när det gäller bibliotekets betydelse för barn på deras fritid. Det finns alltså "hål" i verksamheten. Personalen inser också detta: "Vi gör inte något organiserat för barnens fritid" (Julia Karlsson, Samtal den 23 maj 2011). I kommentarerna till kom-

munens medborgarenkät finns också sådana synpunkter, exempelvis önskemål om öppethållande fler kvällar och på lördagar och/eller söndagar.

De stora satsningarna på barnen har gjort att vuxenverksamheten i stort sett är en basverksamhet. Detta konstaterar också personalen: ”Vad är det vi inte gör och inte ser? sälja vuxenavdelningen bättre /inköps-/förslag från besökarna” (*Samtal den 23 maj 2011*). Att utveckla arbetet med vuxnas lärande kan vara en intressant uppgift för Flemingsbergs bibliotek och passa bibliotekets inriktning. Ett samarbete med KomSamman-verksamheten i kyrkan och Sfi kan skapa nya kontakter, både med dem som håller i verksamheten och med dem som deltar i den. Att få lyssna till deras berättelser och i samtal få veta vilka behov och önskemål de har och vilken roll biblioteket kan spela, känns angeläget, säger Karin Andréasson (*Samtal 2011-10-25*).

Att bidra till att överbygga den digitala klyftan i samhället och

kanske delta i kampanjen Digidel (Digital delaktighet, se www.digdel.se) skulle kunna vara en uppgift som skulle kunna passa in i i verksamheten på Flemingsbergs bibliotek. Fler datorplatser och läsplatser efterfrågades också av vuxna i brukarenkäten och dessa önskemål har nu tillgodosetts. Förutsättningarna för en utökad vuxenverksamhet förbättras i och med den nya tjänsten fr.o.m. 2012.

Praktikgemenskap

Personalgruppen är, som framgått, väl sammansvetsad genom en förankrad verksamhetsidé, en gemensam syn på uppdraget, livliga diskussioner och stor entusiasm. En sådan grupp är mycket stark och har utmärkta förutsättningar att bedriva ett långsiktigt utvecklingsarbete. Risken finns emellertid att gruppen blir alltför sluten och inte öppnar sig tillräckligt utåt. Kontakterna med föreningar, andra grupper och exempelvis svenska kyrkan eller andra religiösa sammanslutningar är ganska sparsamma. Det målmedvetna arbetet och de fasta ramarna kan ställa sig i vägen för spontana kontakter och idéer från andra. Säkert inte så att sådana kontakter avvisas men bibliotekets profil kan uppfattas så tydlig att utomstående tvekar att föra fram nya tankar och annorlunda idéer.

● 13 januari

Liten kille, 3-4 år, kommer inspringande i väldig fart o med ett brett leende. Föräldrarna kommer hack i häls, mamman o sonen har varit här innan idag. Mamman säger "Hej igen, han ville gå hit, han ville inte göra någonting annat."

Vi frågade "Vill du gå till MacDonalds? - Nej!"

"Vill du åka till Heron City? - Nej!"

- *"Vad vill du göra? - Ja vill gå dit, dit", pekar med fingret åt biblioteket "dit där det roliga är!" Han menar datorn med spel. En mycket lycklig ung man slår sig ner framför datorn.*

Bibliotek i mångspråkiga samhällen

Folkbiblioteken i mångspråkiga samhällen spelar en särskilt viktig roll. De får bredare och annorlunda uppgifter än bibliotek i mera homogena områden. Den utvärdering av projektet ”Språk som rikedom” som jag gjorde 2007-2008 i Fisksätra fick mig att reflektera över varför jag uppfattade verksamheten i det biblioteket som så speciell. Det för för långt att göra några djupgående jämförelser mellan biblioteken i Fisksätra och Flemingsberg, och utgångspunkterna för de båda rapporterna är dessutom mycket olika, men jag vill ändå gärna göra några jämförande iakttagelser.

Flemingsberg är ett större område med en mer än dubbelt så stor befolkning som Fisksätra men bostadsområdena är socioekonomiskt lika. Det är uppenbart att de båda biblioteken ändå arbetar mycket olika utan att man kan säga att det ena sättet är bättre än det andra. Flemingsbergs bibliotek har sedan länge en väl fungerande samverkan med förskola och skola medan biblioteket i Fisksätra, bl.a. på grund av turbulensen på skolorna, har haft svårt att bygga upp ett kontinuerligt samarbete. Det gemensamma professionella uppdraget för pedagoger och bibliotekarier är inte lika tydligt men ett bra samarbete har på senare år byggts upp med förskolan, vilket även omfattar fortbildning. I Fisksätra är däremot verksamheten för barn på deras fritid livlig, med eftermiddagsprogram varje vardag och aktiviteter på skolloven. Personalen i Flemingsberg har länge arbetat målmedvetet med sammansättningen och uppställningen av mediebeståndet men ett sådant arbete har inte prioriterats på Fisksätra bibliotek. Fisksätra bibliotek har goda kontakter med de många föreningarna i området, liksom med kyrkan, som har en speciellt stark ställning i området. (Svenska kyrkan, den katolska församlingen och den muslimska församlingen bygger tillsammans om Fisksätra

kyrka till ett Guds hus, öppet för alla trosriktningar.) Kyrkan och biblioteket samarbetar exempelvis om Abrahams barn, en pedagogisk verksamhet som syftar till förståelse mellan religioner och kulturer. Vuxenverksamheten på Fisksätra bibliotek är också bredare med programverksamhet och en stor öppenhet för lokala initiativ från enskilda och grupper.

Det skulle vara intressant att göra fler undersökningar av bibliotek i mångspråkiga områden och se hur deras arbete liknar och skiljer sig från varandra. Sådana undersökningar kan förhoppningsvis underlättas av mina två studier av Fisksätra och Flemingsbergs bibliotek, även om de skiljer sig från varandra i syfte och upplägg. Det är naturligtvis också angeläget med fler och närmare kontakter mellan bibliotek i mångspråkiga områden så att de kan utveckla sitt arbete tillsammans. Deras förutsättningar och utmaningar är speciella och de skulle kunna ha stor glädje och nytta av ett samarbete, gärna med hjälp av läns- och regionbiblioteken eller i Internationella Bibliotekets regi. I ett sådant arbete skulle biblioteken i Fisksätra och Flemingsberg kunna vara noder. Projekten "Bästa språken" och "Språk som rikedom" kan ses som pilotprojekt. Flemingsbergs bibliotek har också fr.o.m. 2010 som "riktat" uppdrag inom Bibliotek Huddinge inom området Interkultur/mångspråkighet

- att samordna enheternas arbete
- att initiera utvecklingsarbete
- att tillsammans med övriga enheter höja kvalitet och ambitionsnivå på arbetet. Bibliotek Huddinge ska erbjuda ett brett utbud och tillgång till media på alla språk som efterfrågas.

Att fortsätta utvecklingsarbetet, se framåt och hitta nya arbetsformer är nödvändigt och självklart, enligt Karin Andréasson.

Den här studien av utvecklingsarbetet på Flemingsbergs biblio-

tek har varit mycket spännande och intressant. Det har varit en förmån att få inblick i hur personalen diskuterar och agerar och vilka uttryck detta tar i erbjudandet till människorna i området. Verksamheten vid biblioteket är naturligtvis mera omfattande och jag har bara beskrivit delar av den. Men jag hoppas att rapporten ändå kan vara ett bidrag till en bredare dokumentation av folkbibliotekens verksamhet i slutet av 1900-talet och början av 2000-talet och utgöra utgångspunkt för jämförande studier, särskilt av bibliotek i mångspråkiga områden.

Litteratur

Aktionsforskning i praktiken: erfarenheter och reflektioner (2004). Red. Karin Rönnerman. Lund: Studentlitteratur.

Alexandersson, Mikael & Limberg, Louise (2004). *Textflytt och sökslump: informationssökning via skolbibliotek*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Alvesson, Mats & Sveningsson, Stefan (2008). *Förändringsarbete i organisationer: om att utveckla företagskulturen*. Malmö: Liber AB. Andréasson, Karin (2008). *Bästa språken: att värna språken och främja flerspråkighet*. Huddinge: Huddinge kommun.

Andréasson, Karin (2009). Evidens och relevans. *Länsnytt* 2009:3, s. 7. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm. www.regionbiblioteket.stockholm.se/upload/_Dokument/lansnytt3_2009.pdf [2011-09-16]

Andréasson, Karin & Möllersten, Elisabeth (2010). På spaning efter Användaren. *Länsnytt* 2010:4, s. 8. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm. www.regionbiblioteket.stockholm.se/upload/_Dokument/lansnytt4_2010.pdf [2011-09-16]

Atlestam, Ingrid, Bergmark, Madeleine & Halász, Eva (1997). *Fullbokat – Göteborgs folkbibliotek 1862-1997*. Göteborg: Göteborgs stadsbibliotek.

Atlestam, Ingrid (2003). *Männens bibliotek – en kvinnosak: Redbergslids och Majornas bibliotek under hundra år*. Göteborg: Göteborgs stadsbibliotek.

Barn frågor – kan biblioteket svara?: om referensarbete för barn och ungdomar (2000). Lena Lundgren et al. Stockholm: Länsbiblioteket i Stockholms län.

Bibliotekslag: SFS 1996:1596 (1996). Stockholm: Fritzes. <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19961596.HTM> [2011-09-16]

Biblioteksplan för Huddinge kommun 2011-2015. Huddinge: Huddinge kommun. www.huddinge.se/Global/kommun_och_politik/ekonomi_och_styrning/Policies_och_program/Biblioteksplan_2010_webb.pdf [2011-09-16]

Bästa språket: en samlad svensk språkpolitik (2005). Stockholm: Regeringen. Prop. 2005/06:2. <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/50761> [2011-09-16]

Chambers, Aidan (1998). *Böcker inom oss: om boksamtal*. Ny utg. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Elf, AnnaCarin & Petré, Nancy (2004). "Kolla vad jag hittade!": förskolebarns bilderbokssökning med samspel i fokus. Borås: Högskolan i Borås, Biblioteks- högskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. Magisteruppsats 2004:73.

Ett steg till!: en metodbok för biblioteksutveckling: Tvinningprojektets slutrapport (2009). Lotta Aleman et al. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm. (Regionbibliotek Stockholms skriftserie 3) www.regionbiblioteket.stockholm.se/templates/OneColumn.asp?id=14470 [2011-09-16]

FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna (1948). www.humanrights.gov.se/extra/pod/?id=71&module_instance=6&action=pod_show&navid=1&subnavid=71&subnavinstance=6 [2011-09-16]

Från medieplanering till verksamhetsutveckling: bibliotekets roll i barns och ungdomars kunskapssökande (2009). Red. Malin Ögland. Lund: Btj Förlag.

Gustafsson Chen, Anna (2011). *Utmaning och inspiration: mångspråkigt biblioteksarbete för barn och ungdomar*. Stockholm: Internationella biblioteket.

Haglund, Lotta (2010). Evidence based library and information practice (EBLIP) i Sverige. *Dansk biblioteksforskning*, årg. 6, nr 2/3, s. 109-113. www.danskbiblioteksforskning.dk [2011-09-16]

Hansson, Joacim (2005). *Det lokala folkbiblioteket: förändringar under hundra år*. Linköping: Linköpings universitet, Mimer. (Mimers småskrifter)

Hansson, Joacim (1999). *Klassifikation, bibliotek och samhälle: en kritisk hermeneutisk studie av "Klassifikationssystem för svenska bibliotek"*. Borås: Valfrid. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.

Jonsson, Stefan (2001). *Världens centrum: en essä om globalisering*. Stockholm: Norstedt

Kemmis, Stephen & Mc Taggart, Robert (1982). *The action research planner*. Geelong, Australia: Deakin University Press.

Kolb, David (1975). *Towards an applied theory of experimental learning. In theories of group processes*. London: Wiley.

Kultur- och fritidsnämnden: verksamhetsplan 2011 (2011). Huddinge: Huddinge kommun.

Lundgren, Lena (2001). *Barn frågor – kan biblioteket svara?: ett år efteråt*. Paper till konferensen Mötesplats inför framtiden, Borås 2001. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/4964/1/Lundgren01.pdf> [2011-09-16]

Lundgren, Lena (1997). *Biblioteken och barns kunskapande: en undersökning av referensarbetet på två barn- och ungdomsavdelningar*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap, 1997:10)

Lundgren, Lena, Lunden, Tone & Bang Lancelot, Toril (2008). *Framtidens barnbibliotek: samtidighet – delaktighet – ömsesidighet: ett utkast till en kravspecifikation sammanställd inom At sætte spor – ett nordiskt barnbiblioteksprojekt*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm. www.regionbiblioteket.stockholm.se/templates/OneColumn.asp?id=2568 [2011-09-16]

Lundgren, Lena (2008). *Språk som rikedom: en möjlighet för Fisksätra: en utmaning för Nacka kommun*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm. (Regionbibliotek Stockholms skriftserie 1)

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94 (1994). Stockholm: Skolverket. [Tillgänglig på Skolverkets webbplats.]

Läroplan för förskolan, Lpfö 98 (1998). Stockholm: Skolverket. [Tillgänglig på Skolverkets webbplats.]

På barns och ungdomars villkor: Svensk Biblioteksförnings rekommendationer för folkbibliotekens barn- och ungdomsverksamhet (2003). Stockholm: Svensk Biblioteksförning. [Tillgänglig på Svenska Biblioteksförnings webbplats.]

Rydsjö, Kerstin (2004). *Barnbiblioteket möter förskolan. LekaSpråkaLära: lärande lek om språk i förskola och bibliotek*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Rydsjö, Kerstin (2011). *Barnbibliotekets roller: återbruk och framtidstankar*. Powerpoint vid föreläsning på Lena Lundgren-dagen 9 febr. 2011 i Stockholm.

Rydsjö, Kerstin, Limberg, Louise & Hultgren, Frances (2010). Det samtida barnbiblioteket – ett bibliotek i barnens tjänst. *Barnet, platsen, tiden: teorier och forskning i barnbibliotekets omvärld*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm. (Stockholms stadsbiblioteks skriftserie 16) www.regionbiblioteket.stockholm.se/templates/OneColumn.asp?id=2568 [2011-09-16]

Rydsjö, Kerstin & Elf AnnaCarin (2007). *Studier av barn- och ungdomsbibliotek: en kunskapsöversikt*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm. (Stockholms stadsbiblioteks skriftserie 14)

Sandin, Amira Sofie (2011). *Barnbibliotek och lässtimulans: delaktighet, förhållningssätt, samarbete*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm. (Stockholms stadsbiblioteks skriftserie 17)

Skollag: SFS 2010:800 (2010). www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3911&bet=2010:800 [2011-09-16]

Stenström, Tua (2002). *Kultur som redskap för språkutveckling*. Stockholm: Svenska Kommunförbundet.

Söderblom, Harriette (2002). *Ska vi gå till bibblan?: Stockholms stadsbiblioteks barnaudelningar under 50 år: en tillbakablick, byggd på egna och andras minnen samt på material i Stockholms stadsbiblioteks arkiv*. Stockholm: Stockholms kulturförvaltning. (Stockholms stadsbiblioteks skriftserie 12)

Unescos folkbiblioteks- och skolbiblioteksmanifest. Stockholm: Svenska Unesco-rådets skriftserie, 2006:1. [Tillgänglig på Svenska Unescorådets webbplats.]

Vad hände med "Blommanpengarna"?: slutrapport (2000). Norrköping: Integrationsverket. (Integrationsverkets rapportserie 2000:10)

Wenger, Etienne (2006). *Communities of practice: learning, meaning and identity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ögland, Malin, Åstrand, Lotta & Herron, David (2011). *Definitely, maybe eller do the right thing: en kurs om evidensbaserat biblioteksarbete i praktiken*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm. (Regionbibliotek Stockholms skriftserie 5) <http://www.regionbiblioteket.stockholm.se/templates/OneColumn.asp?id=2568> [2011-09-16]

Otryckt material

Fakta om Huddinge kommun och om priset Årets pedagoger i Huddinge kommun 2009 hämtade från kommunens och Annerstaskolans webbplatser 2011-08-29.

Intervjuer med Karin Andréasson, Julia Karlsson, Elisabeth Möllersten, Lena Rolén och Annelica Sjölin. Anteckningarna förvaras hos Lena Lundgren.

Verksamhetsberättelser, informationsbroschyr, minnesanteckningar, personliga verksamhetsberättelser och andra dokument av arbetsmaterials-karaktär som förvaras på Flemingsbergs bibliotek.

Flemingsbergs bibliotek

– i ständig utveckling

Nya och stora bibliotek får ofta uppmärksamhet i medierna och i biblioteksdebatten men det dagliga, oglamorösa arbetet på mindre bibliotek, bibliotek som bygger sitt existensberättigande på att ständigt vara relevanta för människorna i sitt upptagningsområde, uppmärksammas sällan. Många bibliotek i mångspråkiga områden spelar en särskilt viktig roll i närsamhället.

Flemingsbergs bibliotek är områdesbibliotek i mångspråkiga Flemingsberg i Huddinge kommun. Det är ett ”vanligt” bibliotek men också ovanligt bland annat på så sätt att där sedan många år pågår ett ständigt utvecklingsarbete, värt att uppmärksammas.

Utveckling är nödvändig för att en verksamhet ska upplevas som angelägen och vara efterfrågad. Det är utvecklingsarbetet inom barnbiblioteksverksamheten på Flemingsbergs bibliotek som står i fokus för den här studien. Utifrån beskrivningar av de viktigaste projekten som Flemingsbergs bibliotek har deltagit i, diskuteras utvecklingsarbetet och de faktorer som möjliggör eller försvårar det, i verksamheten och i ett teoretiskt perspektiv. Förhoppningsvis kan studien inspirera till utveckling av det språkstimulerande arbetet, bidra till en fördjupad diskussion om biblioteksarbete i mångspråkiga områden och bli utgångspunkt för jämförande studier.